

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Навчально-науковий інститут державного управління
Кафедра державного управління і місцевого самоврядування

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
кваліфікаційної роботи ступеня магістра

студента (ки) Таранцова Євгенія Юрійовича

академічної групи 281М-21з-5 ІДУ

спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування

на тему: «Державна підтримка внутрішньо переміщених осіб на регіональному рівні (на прикладі Дніпропетровської області)»

Керівники	Прізвище, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		рейтинговою	інституційною	
кваліфікаційної роботи	Бородін Є.І.			
розділів:				

Рецензент				
-----------	--	--	--	--

Нормоконтролер	Вишнеvsька О.В.			
----------------	-----------------	--	--	--

Дніпро
2022

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка кваліфікаційної роботи ступеня магістра на тему «Державна підтримка внутрішньо переміщених осіб на регіональному рівні (на прикладі Дніпропетровської області)»

88 с., 3 табл., 1 рис., 1 додаток, 54 джерел.

ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНА ОСОБА, СОЦІАЛЬНА СФЕРА, ЦИФРОВІЗАЦІЯ, ДЕРЖАВНА ПРОГРАМА, ОРГАНИ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ, КОНТИНГЕНТ, РЕГІОНАЛЬНИЙ РІВЕНЬ, НОРМАТИВНА БАЗА

Об'єкт дослідження – визначити ключові характеристики соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб в Україні та регіональному рівні (на прикладі Дніпропетровської області).

Предмет дослідження – основні соціальні проблеми переміщених осіб; пов'язані з нормативно-правовим регулюванням в соціальній сфері, ключові підходи до соціальної роботи з цією вразливою групою, а також практика застосування новітніх програм у соціальному захисті.

Метою кваліфікаційної роботи є визначення недоліків нормативно-правового регулювання осіб, що мають статус внутрішньо переміщених, які виникають у соціальному захисті (на прикладі Дніпропетровської області).

У першому розділі здійснено аналіз статусу внутрішньо переміщеної особи як суб'єкта права соціального забезпечення, як в Україні, так і в зарубіжних країнах. Другий розділ присвячено дослідженню державної підтримки внутрішньо переміщених осіб та реалізації їх права на соціальний захист. У третьому розділі розглянуто роботу Департаменту соціального захисту населення Дніпропетровської обласної державної адміністрації та КЗ «Центр здійснення соціальних виплат та надання інформаційно-консультативної допомоги з питань соціального захисту населення» Дніпропетровської обласної ради.

Практичне значення кваліфікаційної роботи полягає у впровадженні та розробці новітніх цифрових програм в діяльності органів державної влади.

ABSTRACT

Explanatory note of the master's degree qualification thesis on the topic «State support for internally displaced persons at the regional level (the case of the Dnipropetrovsk region)».

88 pages, 1 figur, 3 tables, 1 application, 54 sources.

INTERNALLY DISPLACED PERSONS, SOCIAL SPHERE, DIGITALIZATION, STATE PROGRAM, PUBLIC LAW, CONTINGENT, REGIONAL LEVEL, REGULATORY BASE

Object of research is determine the main ones characteristics of social support for internally displaced persons in Ukraine and at the regional level (the case of the Dnipropetrovsk region). Subject of research is the main social problems of displaced persons; which related to regulatory and legal regulation in the social sphere, key approaches to social work with this vulnerable group, as well as the practice of applying the latest programs in social protection. The purpose of research is determine the shortcomings of the legal regulation of persons with the status of internally displaced persons, which arise in social protection. In the first section analyzed the status of an internally displaced person as a subject of social security law, both in Ukraine and in others countries. The second section is devoted to the study of state support for internally displaced persons and the realization of their right to social protection.

In the third section justified all disadvantages of state programs and regulatory base for internally displaced persons, used experience of the Department of Social Protection of the Population of the Dnipropetrovsk Regional State Administration and the Center for the Implementation of Social Payments and the Provision of Informational and Advisory Assistance on Social Protection of the Population of the Dnipropetrovsk Regional Council, which directly work with internally displaced persons, at the regional level, offered ways of improving the provision of social support from the state were proposed.

Scope of practical application lies in the implementation and development of the latest digital programs, as an element of improving the provision of social services not only to vulnerable groups of the population, but can also be used in any other sphere of activity of state authorities. Recommendations and suggestions provided this work will use by the social protection.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1	
ПОНЯТТЯ СТАТУСУ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНОЇ ОСОБИ ЯК СУБ'ЄКТА ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	11
1.1. Статус внутрішньо переміщеної особи як суб'єкта права соціального забезпечення	11
1.2. Статус внутрішньо переміщених осіб за міжнародно-правовими актами та законодавством окремих зарубіжних країн	15
1.3. Соціальний захист внутрішньо переміщених осіб в Україні	24
РОЗДІЛ 2	
ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКИ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ	30
2.1. Повноваження органів публічної влади щодо забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб	30
2.2. Державна підтримка внутрішньо переміщених осіб на національному рівні	35
2.3. Реалізація внутрішньо переміщеними особами права на соціальний захист	38
РОЗДІЛ 3	
ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ДЛЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ	44
3.1. Нормативно-правове регулювання прав на соціальний захист внутрішньо переміщених осіб на регіональному рівні	44
3.2. Аналіз змін контингенту внутрішньо переміщених осіб в Дніпропетровській області	54
3.3. Інституціональні засади підтримки внутрішньо переміщених осіб в Дніпропетровській області	58
3.4. Цифровізація та впровадження новітніх технологій в органах соціального захисту населення	79
ВИСНОВКИ	85
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	89
ДОДАТКИ	96

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасне вимушене переміщення осіб в Україні, спричинене війною з Російською Федерацією, окупацією Автономної Республіки Крим та інших регіонів України, є одним з найбільших викликів, що постали перед Україною з часів її незалежності. Подолання негативних наслідків внутрішнього переміщення та забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб вбачається одним з першочергових завдань української держави.

Серед численних воєнно-політичних, економічних, соціальних проблем, перед вирішенням яких наша держава постала у такий важкий та вирішальний для неї час, особливе місце посідає питання вирішення долі тих людей, які не з власного бажання залишили свої домівки і були змушені рятуватися від воєнних дій та спричиненої ними гуманітарної катастрофи в інших регіонах нашої держави. Забезпечення переселенців продовольством, житлом, мінімальною соціальною та психологічною допомогою, хоча б тимчасовим місцем роботи, влаштуванням дітей до садків та шкіл – ось головні завдання, які потребують нагального вирішення [1].

Поява внутрішньо переміщених осіб – виклик для України та її соціальної політики, системи соціальних служб та соціальних працівників, адже чинна в країні система соціальної підтримки не передбачала роботи з такою групою клієнтів, а фахівці не були підготовлені для неї, не володіли належним методологічним інструментарієм для роботи.

У такий період важливого значення набувають питання, які пов'язані зі спрощенням життя переміщених осіб. Велику роль відіграє надання їм статусу внутрішньо переміщених осіб [2].

Потреби та проблеми внутрішньо переміщених осіб у різних країнах світу вивчали Е. Ліндгрєн [1] та інші. За визначенням зарубіжних науковців (зокрема, К. Лай та Б. Толіашвілі [3]), переміщення порушує соціальну екологію людини, зумовлює депривацію, соціальне виключення, посилює ризики насильства та

виникнення психологічної «пастки бідності» (пастки утриманства), і тому зумовлює потребу в допомозі з боку соціальних працівників. Шляхи вирішення проблем та задоволення потреб внутрішньо переміщених осіб розглядали в контексті інтеграції як такої, розвитку місцевих громад [3], захисту прав дітей, роботи з жінками тощо. Таким чином, вивчення проблем і потреб внутрішньо переміщених осіб, програм для цієї вразливої групи не є новою практикою в світі. Тому Україні при плануванні своїх соціальних програм доцільно скористатися міжнародним досвідом. Актуальним видається осмислення перших кроків української практики соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб, надання їм послуг кризового втручання й первинного психологічного консультування, співставлення вітчизняного досвіду із міжнародним.

За станом на сьогодні правове становище внутрішньо переміщених осіб ще не достатньо досліджене в сучасній правовій науці. Це пов'язано з тим, що Україна лише відносно нещодавно зіткнулася із вказаною проблемою. Серед дослідників правового статусу внутрішньо переміщених осіб в Україні можна виокремити як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, зокрема таких, як: К. К. Афанасьєв, О. А. Буткевич, В. С. Гошовський, Н. М. Грабар, Я. О. Грабова, О. Р. Зельдіна, А. Н. Каблов, А. В. Колобов, З. В. Кузнєцова, Н. Н. Сінчина, Ц. Ф. Цвігун, Р. Ф. Черниш та ін. Водночас більшість робіт названих авторів присвячені лише окремим аспектам зазначених проблем, тому дослідження правового статусу внутрішньо переміщених осіб в Україні є необхідною передумовою для подальшої підтримки держави [4].

Мета магістерської роботи полягає в тому, щоб визначити ключові характеристики соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб на національному та регіональному рівнях. Для цього необхідно виконати ряд завдань: проаналізувати основні соціальні проблеми переміщених осіб; узагальнити ключові підходи до соціальної роботи з цією вразливою групою, а також практику застосування різних інтервенцій, і на цій основі охарактеризувати соціальну допомогу, спрямовану на задоволення потреб внутрішньо переміщених осіб з тимчасово окупованої території Криму,

Донецької і Луганської областей, а починаючи з лютого 2022 року і інших регіонів України, що постраждали внаслідок війни з Російською Федерацією.

Дослідження ґрунтується на аналізі вітчизняних і міжнародних нормативно-правових документів, а також роботі Департаменту соціального захисту населення Дніпропетровської обласної державної адміністрації та КЗ «Центр здійснення соціальних виплат та надання інформаційно-консультативної допомоги з питань соціального захисту населення» Дніпропетровської обласної ради, як органів, що забезпечують соціальну підтримку внутрішньо переміщених осіб на регіональному рівні.

Завдання дипломної роботи полягає в:

- аналізі норм вітчизняного й міжнародного законодавства;
- дослідженні програм, які застосовувалися у роботі з вимушено переміщеними особами та впроваджувалися державними й недержавними організаціями різних країн світу;
- визначити поняття, ознаки та зміст правового статусу внутрішньо переміщених осіб як предмету соціального забезпечення;
- охарактеризувати правове регулювання діяльності органів соціального захисту у роботі з внутрішньо переміщеними особами в сучасних умовах та визначити шляхи його вдосконалення;
- розглянути повноваження органів соціального захисту на національному та регіональному рівнях, проаналізувати існуючі програми соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб в Україні.
- з'ясувати проблеми, які виникають у органів соціального захисту під час роботи з внутрішньо переміщеними особами та запропонувати можливі шляхи їх організаційного та правового вирішення.

Методи дослідження. Для забезпечення об'єктивності, всебічності і повноти дослідження, використано сукупність філософсько-світоглядних, загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання. Зокрема, діалектичний метод дав змогу визначити сутність поняття внутрішньо переміщеної особи. Історико-правовий метод застосовувався для дослідження

виникнення і розвитку поняття «внутрішньо переміщені особи» у вітчизняній юридичній науці. Системний аналіз дав можливість дослідити існуючі в Україні програми соціального забезпечення осіб, що мають статус внутрішньо переміщених. Структурний метод використовувався для визначення впливу структури органів соціального захисту та їх підрозділів на ефективність їх роботи. Функціональний метод дозволив дослідити повноваження окремо Уряду, Департаменту соціального захисту населення Дніпропетровської обласної державної адміністрації та КЗ «Центр здійснення соціальних виплат та надання інформаційно-консультативної допомоги з питань соціального захисту населення» Дніпропетровської обласної ради, як органів, що забезпечують реалізацію права на соціальний захист внутрішньо переміщених осіб. Метод документального аналізу та порівняльно-правовий метод застосовувались під час вирішення всіх задач дослідження. Метод узагальнення використано для формулювання прикінцевих положень проведеного дослідження.

Практичне значення цієї роботи полягає в тому, що отримані результати можуть бути використані для покращення роботи органів соціального захисту: Департаменту соціального захисту населення Дніпропетровської обласної державної адміністрації та КЗ «Центр здійснення соціальних виплат та надання інформаційно-консультативної допомоги з питань соціального захисту населення» Дніпропетровської обласної ради.

Особистий внесок здобувача. Дипломне дослідження є самостійною науковою роботою здобувача вищої освіти. Усі теоретичні положення і висновки, які викладені у дипломній роботі теоретичне і практичне значення його результатів, цифрові програми соціальної сфери розроблені автором. Наукова стаття здобувача у фаховому виданні видана у співавторстві з Гребенюк Д.І. (див. Додаток А).

Апробація результатів роботи. Основні положення, теоретичні та практичні висновки роботи були обговорені та схвалені директором Департаменту соціального захисту населення Дніпропетровської обласної державної адміністрації.

Структура та обсяг роботи відповідають меті та задачам дослідження. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, які об'єднують десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дипломної роботи складає 101 сторінку, з них 88 сторінок – основний текст, 7 сторінок – список використаних джерел (54 найменування) і додатки – 6 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВИЙ СТАТУС ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНОЇ ОСОБИ ЯК СУБ'ЄКТА ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1.1. Статус внутрішньо переміщеної особи як суб'єкта права соціального забезпечення

Визначення поняття «внутрішньо переміщених осіб» як у науці адміністративного права, так і у вітчизняному законодавстві є важливим принаймні з декількох причин. По-перше, від правильності його формулювання залежить коло осіб, яким будуть надані додаткові права і забезпечені гарантії, обумовлені особливостями їх потреб та обставинами переміщення, а також покладені додаткові обов'язки, у тому числі з метою недопущення зловживання правом. А по-друге, міжнародно-правові зобов'язання України вимагають, щоб національне законодавство, у тому числі стосовно визначення поняття «внутрішньо переміщених осіб», відповідало міжнародним стандартам у цій сфері [5].

Українське законодавство під внутрішньо переміщеними особами розуміє громадян України, іноземців та осіб без громадянства, що перебувають на території України на законних підставах та мають право на постійне проживання в Україні, та яких змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру.

Не зважаючи на те, що відповідне визначення в українському законодавстві з'явилося не так давно у зв'язку з необхідністю забезпечення прав громадян, які постраждали внаслідок російської агресії, варто зазначити, що державна підтримка осіб, які вимушено покинули звичні для себе місця проживання – не нове явище для України. Так, в результаті Чорнобильської катастрофи 1986 р. десятки тисяч громадян були відселені до територій, не

уражених радіоактивним забрудненням, забезпечені житлом та іншими необхідними засобами для прожиття [6].

Обставини, про які йдеться у визначенні та які змусили переселенців залишити місця проживання вважаються загальновідомими і такими, що не потребують доведення, якщо інформація про них міститься в офіційних звітах (повідомленнях) Верховного Комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини, Організації з безпеки та співробітництва в Європі, Міжнародного Комітету Червоного Хреста і Червоного Півмісяця, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, розміщених на веб-сайтах зазначених організацій, або якщо щодо таких обставин уповноваженими державними органами прийняті відповідні рішення.

У реаліях сучасної України нормативним актом, яким визначається перелік населених пунктів, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, та перелік населених пунктів, що розташовані на лінії зіткнення і де мають місце за значені вище обставини, є Розпорядження КМУ від 7 листопада 2014 р. № 1085-р. У відповідності до його положень, до населених пунктів, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження в Донецькій області, є міста обласного значення: Донецьк, Авдіївка, Дзержинськ, Горлівка, Дебальцеве, Докучаєвськ, Єнакієве, Жданівка, Кіровське, Макіївка, Сніжне, Торез, Харцизьк, Шахтарськ, Ясинувата та ще більше сотні інших населених пунктів, а в Луганській області – це міста Луганськ, Алчевськ, Антрацит, Брянка, Кіровськ, Красний Луч, Краснодон, Первомайськ, Ровеньки, Свердловськ, Стаханов та ще більше півсотні інших населених пунктів [3].

Недостатня доктринальна розробленість категоріального апарату юридичної науки, зокрема таких понять, як «правовий статус» та «правове положення», породили дискусії з приводу того, чи особа наділяється статусом внутрішньо переміщеної особи або це є її правовим положенням. З приводу цього варто навести такі міркування. Зазвичай під правовим статусом фізичної особи розуміється комплекс її прав і обов'язків, закріплених нормами права та

реалізація яких забезпечується юридичними гарантіями. Залежно від ознак, які властиві фізичній особі, у праві відбивається уніфікація або специфікація правового статусу. Відповідно, виділяють загальний правовий статус та спеціальний правовий статус фізичної особи, що впливає зі специфіки становища і потреби функціональної активності тієї чи іншої категорії осіб [7].

В наукових дослідженнях наводяться міркування, що стосовно внутрішньо переміщених осіб недоцільно використовувати термін «правовий статус», а слід оперувати поняттям «правове положення». Цей висновок обґрунтовується тим, що норми не надають внутрішньо переміщеним особам окремого юридичного статусу, а формують комплекс мінімальних стандартів. Крім того, як доводиться, спеціальний правовий статус треба отримувати через комплекс певних юридично значущих дій, а, натомість, внутрішньо переміщена особа вже є такою внаслідок свого вимушеного переселення з місця постійного проживання, незалежно від її занесення до відповідних реєстрів чи видачі їй відповідних документів.

Тут одразу ж слід звернути увагу, що дійсно, навіть в преамбулі Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» визначено його мету, а саме: встановити гарантії дотримання прав, свобод та законних інтересів внутрішньо переміщених осіб. В ст. 2 цього ж закону визначено, що Україна вживає всіх можливих заходів, передбачених Конституцією та законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, щодо запобігання виникненню передумов вимушеного внутрішнього переміщення осіб, захисту та дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, створення умов для добровільного повернення таких осіб до покинутого місця проживання або інтеграції за новим місцем проживання в Україні. Логічним продовженням цитованих положень є наступні статті відповідного закону, які деталізують права у різних сферах. Зокрема, це стосується права на єдність родини, що кореспондується із позитивним обов'язком держави сприяти пошуку та возз'єднанню членів сімей та одержанню інформації про долю та

місцезнаходження зниклих членів сім'ї; права на безпечні умови життя і здоров'я, що кореспондується із позитивним обов'язком забезпечувати надання медичної допомоги та медичного обслуговування, здійснювати необхідні заходи щодо санітарно-епідеміологічної безпеки; права на працю, що проявляється в позитивному обов'язку держави забезпечувати інформування внутрішньо переміщених осіб про можливості працевлаштування, сприяти працевлаштуванню осіб, які отримали статус безробітного, організовувати підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації таких осіб. Це також стосується всіх інших прав, визначених Конституцією та законами України [8].

Тобто, здавалося б, ні про який особливий правовий статус внутрішньо переміщених осіб не йдеться, винятково про гарантії дотримання прав, свобод та законних інтересів внутрішньо переміщених осіб, оскільки вони потребують підвищеного захисту.

Тим не менше, аналізуючи подальші положення цього закону, а також положення інших нормативно-правових актів, слід констатувати, що внутрішньо переміщена особа має право на оплату вартості комунальних послуг, електричної та теплової енергії, природного газу в місцях компактного поселення внутрішньо переміщених осіб; забезпечення органами державної виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та суб'єктами приватного права можливості безоплатного тимчасового проживання (за умови оплати особою вартості комунальних послуг) протягом шести місяців з моменту взяття на облік внутрішньо переміщеної особи; безоплатне харчування на період до отримання такими особами статусу безробітних або їх працевлаштування, але не більше одного місяця; отримання щомісячної адресної допомоги для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг, але не більше, ніж на шість місяців, інші права.

Реалізація відповідних суб'єктивних прав внутрішньо переміщеної особи пов'язується із взяттям такої особи на облік та внесенням відомостей про неї до Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб. Відповідно, внесення відомостей про особу до такої бази та отримання довідки про взяття на

облік внутрішньо переміщеної особи покладає на особу додаткові обов'язки, зокрема, повідомляти про зміну місця проживання структурний підрозділ з питань соціального захисту населення за новим місцем проживання протягом 10 днів з дня прибуття до нового місця проживання, а у разі добровільного повернення до покинутого постійного місця проживання внутрішньо переміщена особа зобов'язана повідомити про це структурний підрозділ з питань соціального захисту за місцем отримання довідки не пізніше, як за три дні до від'їзду [9].

Відповідно, можна зробити висновок, що тимчасово переміщені особи володіють спеціальним правовим статусом у відповідності до норм вітчизняного законодавства, який найбільш виразно проявляється в спеціальному галузевому адміністративно-правовому статусі як суб'єктів адміністративної опіки. Цей спеціальний статус реалізується у виділенні законодавцем відповідної соціальної групи за чіткими критеріями, наділенні їх комплексом прав та обов'язків, що відрізняються від загального статусу, а також створенні механізму отримання такого статусу через відповідну адміністративну процедуру реєстрації [10].

1.2. Статус внутрішньо переміщених осіб за міжнародно-правовими актами та законодавством окремих зарубіжних країн

У міжнародному праві єдиною загальновизнаною категорією, що застосовується для означеної групи осіб, є Internally displaced persons (IDPs) – внутрішньо переміщені особи (ВПО). Керівні принципи щодо внутрішньо переміщених осіб Організації Об'єднаних Націй як таких визначають осіб або групу осіб, що були вимушені покинути свої домівки чи місця звичного проживання, зокрема, в результаті або для запобігання наслідків збройного конфлікту, повсюдних проявів насильства, порушення прав людини, стихійних або спричинених діяльністю людини лих та які не перетинали міжнародно визнані державні кордони [11].

Звертає на себе увагу, що визначення терміну Керівними принципами відрізняється від звичних чітких законодавчих дефініцій та носить переважно описовий, а не дефінітивний характер. Саме такий спосіб його формулювання дав змогу, з одного боку, витлумачити, кого можна вважати переселенцем, а з іншого, надав можливість державам у національному законодавстві конкретизувати ознаки (окрім вимушеності міграції та руху в межах національних кордонів країни проживання) та підстави такого переселення.

Важливим для українських реалій, вважаємо, є те, що, у відповідності до наведеного визначення, переміщення може відбутись не лише у зв'язку з втратами, які вже завдані, а й з метою уникнути їх у майбутньому. Крім того, IDPs – це ті особи, які не перетнули міжнародно-визнаний державний кордон країни, тому, при невизнанні міжнародним співтовариством «Референдуму про статус Криму», ЛНР та ДНР, ті особи, які змінюють своє місце проживання та переїжджають на решту української території, не мають статусу біженців та не можуть бути визнані такими згідно з міжнародними нормами [12].

Права і свободи внутрішньо переміщених осіб та особливості роботи з ними закріплені в таких міжнародних документах, як «Керівні принципи з питань про переміщених осіб всередині країни» УВКБ ООН та IV Женевська конвенція.

Міжнародний досвід показує, що вирішення проблем та задоволення потреб внутрішньо переміщених осіб є предметом професійної діяльності соціальних працівників. Соціальна підтримка внутрішньо переміщених осіб у світі почала розвиватися фактично відразу після Другої світової війни і сьогодні регулюється таким міжнародним документом, як «Переміщені особи», ухваленим у 2012 р. Міжнародною федерацією соціальних працівників [11]. У документі йдеться про те, що робота з переміщеними особами повинна спрямовуватися на забезпечення стійкості, подолання залежності від гуманітарної допомоги, відновлення виробничого потенціалу, відновлення соціальнокультурних та громадських структур, а також особистої та колективної спроможності активно сприяти національному та регіональному розвитку.

Метою соціальної роботи в таких випадках є сприяння незалежності та розвитку громад, а не їх виживання. Відповідно, послуги для переміщених осіб повинні бути колективними та системними, а не фрагментарними, і надаватися у вигляді разових послуг від приватних осіб.

На соціальні аспекти проблеми внутрішньо переміщених осіб та соціально-психологічне консультування цієї групи осіб звертає увагу й Всесвітня організація охорони здоров'я у своїх методичних рекомендаціях, зокрема щодо надання першої психологічної допомоги переміщеним особам.

Як свідчать останні статистичні дані, у 2020 році кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО) у світі склала 55 мільйонів осіб. Як повідомили у спільному звіті Центру моніторингу внутрішнього переміщення (IDMC) та Норвезької ради у справах біженців (NRC), ця кількість внутрішньо переміщених осіб є рекордно високою з моменту початку їхнього підрахунку цими установами [12].

Питання міграційної політики, зокрема дослідження особливостей правового статусу внутрішньо переміщених осіб, забезпечення належної реалізації прав останніх знайшло своє відображення у працях таких учених: В. С. Андрєєва, О. М. Балакіревої, К. С. Батигіна, Н. Б. Болотіної, С. Б. Булеци, А. В. Бурки, С. В. Вишневецької, Гай С. Гудвин Гілла, М. Т. Кобець, О. І. Котляр, К. О. Крохмальової, О. І. Кульчицької, Т. Р. Кульчицького, В. Кьоліна, Я. В. Лазур, М. В. Меджул, Є. В. Микитенка, Е. Муні, П. Д. Пилипенка та ін [4].

Як вже було зазначено, збройні конфлікти, в тому числі і на території України, мали своїм наслідком появу нового суб'єкта – внутрішньо переміщеної особи [1]. З метою розробки ефективних та дієвих механізмів державного управління, котрі б, у свою чергу, створили можливість найближчим часом дати позитивні зрушення в умовах обмежених матеріальних та фінансових ресурсів, необхідно, на нашу думку, приділити увагу доробкам та напрацюванням міжнародних організацій, передусім Організації Об'єднаних Націй (надалі за текстом – ООН). Окрім того, надзвичайно корисним може стати і дослідження

вдалого та апробованого практикою досвіду зарубіжних країн, які вирішували тотожні проблеми. Досвід у розробці та запровадженні державної політики, що стосується питання внутрішньо переміщених осіб, має стати цікавим та необхідним для України, оскільки ці питання розв'язуються в обраних для дослідження державах впродовж 15–20 років, що дає змогу оцінити результативність здійснених заходів, визначити помилки і слабкості застосованих підходів [2]. Усе це і обумовлює актуальність обраної для наукового дослідження проблематики.

Загалом міжнародний захист прав внутрішньо переміщених осіб здійснюється через діяльність міжнародних організацій та прийняті ними міжнародно-правові акти у сфері захисту зазначених осіб. Сьогодні основоположні ключові міжнародні стандарти захисту внутрішньо переміщених осіб, закріплені в актах ООН – це Керівні принципи з питань переміщення осіб усередині країни (1998) [6], Ради Європи – Резолюція Парламентської асамблеї Ради Європи (надалі – ПАРЄ) «Щодо майна біженців та переміщених осіб» [13], Рекомендація ПАРЄ – «Забуті люди Європи: захист прав людини осіб, переміщених на тривалий час» [14], «Державам-членам щодо внутрішньо переміщених осіб» [6], Принципи щодо реституції житла та майна біженців і внутрішньо переміщених осіб («Принципи Піньейру») [15], Організації з безпеки та співробітництва в Європі – Рішення Ради Міністрів ОБСЄ «Елементи конфліктного циклу, пов'язаного з підвищенням потенціалу ОБСЄ з раннього попередження, терміновими діями, сприянню діалогу, підтримки посередництва та після конфліктного відновлення» та ін. Вище перелічені нормативно-праві акти регламентують комплекс проблемних питань, зокрема у соціальнозабезпечувальній сфері (відновлення та/або отримання документів, працевлаштування, відновлення та отримання пенсійних виплат, грошових допомог, медичної допомоги, надання тимчасового житла). Окрім того, усі вони можуть бути охарактеризовані як фундамент для розробки внутрішньої політики у сфері захисту прав і свобод внутрішньо переміщених осіб в кожній країні, яка цього потребує, що обумовлено тим, що національне законодавство у сфері

соціального захисту внутрішньо переміщених осіб «вибудовуватиметься» відповідно до міжнародних стандартів. Ключовим міжнародним нормативно-правовим актом є Керівні принципи, у вступі яких міститься визначення осіб, переміщених всередині країни як осіб чи групи осіб, яких примусили або вимусили покинути чи залишити своє житло чи місця постійного проживання, зокрема, в результаті чи з метою уникнення наслідків збройного конфлікту, постійних проявів насилля, порушення прав людини, природних чи техногенних катастроф, і хто не перетинав міжнародно-визнаних державних кордонів. При цьому, зазначені причини переміщення не є вичерпними, про що свідчить слово «зокрема». Переміщені всередині країни особи є громадянами своїх держав і мають широке коло громадянських, політичних, економічних, соціальних і культурних прав [6]. Варто акцентувати увагу на тому, що останніми роками більшість урядів зарубіжних країн імплементували положення «Керівних принципів» до їх національного законодавства, зокрема, Азербайджан, Грузія, Казахстан.

З метою ґрунтовного та всебічного розкриття обраної для дослідження проблематики, вважаю, по-перше, за доцільне звернутися до законодавства зарубіжних країн щодо визначення поняття «внутрішньо переміщена особа» та навести доктринальні визначення. Так, вчена Басова І. С. під внутрішньо переміщеною особою розуміє правоздатну фізичну особу, яка внаслідок свого галузевого правового статусу виступає носієм відповідних прав і обов'язків, передбачених загальним та спеціальним законодавством [16]. Уніфіковане визначення внутрішньо переміщених осіб міститься і в Керівних принципах ООН [6] з питання про переміщення осіб всередині країни було запропоновано визначення внутрішньо переміщених осіб, яке також включало в себе осіб, які постраждали від стихійних лих. Наприклад, відповідно до Закону Грузії «Про ВПО-переслідуваних» внутрішньо переміщеною особою визнається громадянин Грузії чи особа без громадянства, яка постійно проживає в Грузії та яка змушена була покинути місце свого звичайного проживання й переміщена у межах території Грузії у результаті загрози її життю, здоров'ю чи свободі або життю,

здоров'ю чи свободі членів її сім'ї у зв'язку з агресією іноземної держави, внутрішніми конфліктами або масовими порушеннями прав людини [17]. Що стосується українського законодавства, то у Законі України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» закріплено, що внутрішньо переміщена особа – це особа, котра була змушена залишити чи покинути своє місце проживання в результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру. У чинному українському законодавстві не йде мова і про громадян України, які вимушені покинути місце свого проживання на території іноземної держави. Вважаємо, що ці прогалини мають бути усунені українським законодавцем [18].

Наразі вважаємо за доцільне зосередити увагу на підставах визнання осіб внутрішньо переміщеними, які різняться у законодавствах обраних для дослідження країн. Варто зазначити, що відсутність у законодавствах окремих країн серед підстав визнання осіб внутрішньо переміщеними надзвичайних ситуацій чи стихійних лих та акцентування уваги на порушенні прав людини або загрозі життю громадян через збройні конфлікти чи окупацію, очевидно, викликані історичними передумовами. Адже в таких державах, як, наприклад, Грузія, Україна чи Хорватія, відповідні законодавчі акти, присвячені правовому статусу внутрішньо переміщених осіб, були розроблені й прийняті безпосередньо після виникнення на їх території фактів збройної агресії, тимчасової окупації, воєнних дій тощо. Питання про осіб, переміщених з екологічних причин, було частиною міжнародної нормативної бази, проте, законодавство Грузії не вважає стихійні лиха достатньою підставою для надання статусу вимушених переселенців [19].

Проаналізувавши національне законодавство наведених вище країн, що регламентує правовий статус внутрішньо переміщених осіб, ми можемо зазначити про те, що у зазначених вище країнах внутрішньо переміщеним особам надаються такі види соціального захисту, як: грошові виплати

(одноразові або щомісячні); тимчасове проживання у спеціальних закладах (осіб похилого віку, дітей, родин осіб з інвалідністю); медична допомога; надання медичних препаратів та лікарських засобів; пільги у сфері освіти (зарахування дітей до дошкільних закладів, здобуття середньої освіти); гуманітарна допомога тощо [14].

Також цікавим є досвід Грузії в частині запровадження програм, спрямованих на подолання проявів дискримінації щодо внутрішньо переміщеної особи; застосування диференційованого підходу до визначення соціальнозабезпечувальних заходів з використанням бальної системи оцінки потреб внутрішньо переміщених осіб з метою надання допомоги найбільш уразливим категоріям з них; розширення цільових державних програм соціального захисту внутрішньо переміщених осіб; запровадження тимчасових податкових пільг для роботодавців, які працевлаштовують внутрішньо переміщених осіб, тощо. Програми з подолання проявів дискримінації щодо внутрішньо переміщених осіб повинні розроблятися й в Україні із залученням зазначених осіб, представників громадських об'єднань, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, громадських діячів, волонтерів. Сербський досвід може стати корисним для українського законодавця в частині покладення на державні органи обов'язку надання всіх необхідних для внутрішньо переміщеної особи документів, а також сприяння в їх видачі або заміні при втраті чи пошкодженні внаслідок переміщення [19].

Продовжуючи розкриття обраної для дослідження проблематики, вважаємо за доцільне акцентувати увагу на тому, що окрім нормативної основи для забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб у кожній державі має повинна бути не лише сформована, а і реально функціонувати й інституційна. Наприклад, у Сербії було сформовано окремий Комісаріат із питань біженців та міграції, основною функцією якого є забезпечення підтримки, облік та прогнозування роботи з внутрішньо переміщеними особами, надання допомоги родинам внутрішньо переміщених.

Досліджуючи можливість запозичення окремих управлінських технологій зарубіжних країн та досвіду міжнародних організацій, вважаємо за доцільне зосередити увагу на досвіді Азербайджана, Молдови, Грузії, про які ми вже згадували.

Розглянемо досвід Грузії в роботі з внутрішньо переміщеними особами. Так, хвилі переселення внаслідок збройних конфліктів у Грузії (1992–1993 роки; 1989–1992 роки; після 2008 року [14]. Основні проблеми, що визначалися керівництвом Грузії на той період, були аналогічні сьогоденним проблемам України, а саме: у період першого конфлікту розселення проводилося хаотично, оскільки передбачалося, що це тимчасовий захід, тому спершу людей заселяли в готелі, санаторії та будинки відпочинку, потім в дитячі садки, а потім прийшла черга пристосованих громадських будівель, при цьому абсолютно не враховувалися специфіка початкового місця проживання внутрішньо переміщених осіб (місто-село), наявність робочих місць (тотальне безробіття того часу), необхідність подальшого використання будівель за прямим призначенням (наприклад, дитячих садків, лікарень), приналежність до громади, можливості інфраструктури. З 2005 року керівництво країни починає розробку держаної Стратегії щодо внутрішньо переміщених осіб, а в 2009 році створено окремий Керівний комітет зі справ внутрішньо переміщених осіб, основними задачами якого було надання постійного житла, або раціональне розміщення з урахуванням умов проживання та соціально-економічним станом окремих регіонів країни; соціально-економічна інтеграція і доступ до кваліфікованої медичної допомоги і якісної освіти; перебудова системи управління; створення інфра структури, яка в подальшому стала використовуватися для рушення низки інших важливих соціально-економічних проблем; участь внутрішньо переміщених осіб у прийнятті рішень для уникнення ускладнень тощо [20].

Наступним розглянемо досвід Азербайджану щодо вирішення проблем з внутрішньо переміщеними особами. Воєнні дії у Нагірному Карабаху спричинили внутрішні переселення ще в останні роки існування СРСР (1988–1990), однак проголошення незалежності Азербайджану та Вірменії з 1991 року

перетворили конфлікт у міждержавний [20]. Для врегулювання проблеми внутрішньо переміщених осіб у 1992 році було прийнято Закон «Про статус біженців та вимушених переселенців», нині діє його редакція від 1999 р. Закон передбачає цілу низку соціальних гарантій. Зокрема, надання тимчасового місця проживання; безкоштовний проїзд і провіз майна до тимчасового місця проживання; медичне обслуговування та надання лікарських препаратів; першочергове розміщення в спеціальні соціальні установи інвалідів та людей похилого віку з числа внутрішньо переміщених осіб; отримання матеріальної допомоги. Внутрішньо переміщеним особам надається сприяння в працевлаштуванні, у разі перекваліфікації на час навчання виплачується середня заробітна плата за новою спеціальністю. Соціальні гарантії внутрішньо переміщених осіб було деталізовано в законі «Про соціальний захист вимушених переселенців і осіб, прирівняних до них», прийнятому у 1999 р. Водночас створено Соціальний фонд захисту вимушених переселенців, основними завданнями якого стало створення необхідних умов для працевлаштування внутрішньо переміщених осіб та зайняття підприємницькою діяльністю шляхом встановлення квот в державних установах та організаціях, створення нових робочих місць. За неможливості забезпечити внутрішньо переміщених осіб постійним місцем роботи, їх також залучають до тимчасових чи сезонних робіт.

У рамках українського та іноземного досвіду, владі України доцільно спробувати зробити такі кроки на шляху ефективнішого забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб: введення додаткових штатних одиниць у соцзахист населення; забезпечення інформаційною базою, сайтами, операторами, які б надавали консультації в областях; створення карти поселень; уведення додаткових пільг при поселенні в сільській місцевості; розробка нових проектів для студентів/учнів; безперервний моніторинг існуючих та всіх наступних впроваджень [21].

Таким чином, проаналізувавши усе вищевикладене, ми можемо зробити цілком логічний висновок про те, що досвід зарубіжних країн свідчить про досить різні шляхи та підходи до врегулювання проблемних питань внутрішньо

переміщених осіб. Сьогодні питанню забезпеченню реалізації прав внутрішньо переміщених осіб повинно стати одним із пріоритетних напрямків державної політики кожної країни. Доречним також вбачаємо створення окремого органу, до компетенції котрого входило реалізація державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб. Не менш важливим залишається взаємодія громадянського суспільства та держави при наданні допомоги внутрішньо переміщеним особам. Органи державної влади кожної країни повинні вивчати, досліджувати та досвід інших країн з метою ефективного розв'язання проблем з внутрішньо переміщених осіб. Враховуючи те, що Україна немає відповідного досвіду роботи з внутрішньо переміщених осіб, то використання міжнародних напрацювань, досвіду зарубіжних країн є доречним і вкрай необхідним. Не менш важливим для розв'язання проблем внутрішньо переміщених осіб необхідними є розробка спеціальної нормативно-правової бази, адміністративних органів з її виконання, координація зусиль різних відомств, а також належне фінансування з державного бюджету програм підтримки внутрішньо переміщених осіб. Враховуючи обмеженість ресурсів в умовах конфлікту, значну допомогу можуть надати міжнародні організації, співпраця з якими повинна займати належне місце в рамках політики захисту внутрішньо переміщених осіб [16].

1.3. Соціальний захист внутрішньо переміщених осіб в Україні

Конституція та закони України, міжнародні договори та інші нормативні акти гарантують дотримання прав, свобод та законних інтересів внутрішньо переміщених осіб.

Згідно з міжнародним правом забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб є системою принципів і норм міжнародного права, що втілені у міжнародно-правових угодах щодо прав внутрішньо переміщених осіб, до яких прагне будь-яка цивілізована держава як член світового співтовариства. Простіше кажучи – це заснований на нормах міжнародного права порядок дій, спрямованих на

гарантування, захист, охорону прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, а також відновлення цих прав міжнародними та національними органами.

Окремої міжнародної конвенції про права внутрішньо переміщених осіб немає. Основними міжнародними стандартами щодо прав і свобод внутрішньо переміщених осіб є Керівні принципи з питання переміщення осіб у середині країни, сформовані Представником Генерального секретаря ООН з питань внутрішньо переміщених осіб 1998 р. Головна ідея цих керівних принципів: національна влада зобов'язана і відповідальна щодо надання правового захисту та гуманітарної допомоги переміщеним у середині країни особам, які перебувають під її юрисдикцією, а у випадках, коли держава немає можливості забезпечити фізичний захист і надати допомогу своїм громадянам, вона повинна звернутись за допомогою та приймати її ззовні [11].

Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» є основним актом, який регулює відносини, пов'язані із забезпеченням прав та свобод внутрішньо переміщених осіб в Україні. Відповідно до ст. 1 Закону: внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру.

Існують окремі ознаки, які характеризують внутрішньо переміщених осіб: вони є фізичними особами; мають громадянство України або не мають, проте перебувають і постійно проживають на території України на законних умовах; під час зміни місця проживання не перетинають державний кордон України, змушені залишити своє місце проживання у результаті надзвичайних ситуацій.

Норми як вітчизняного, так і міжнародного законодавства вказує на те, що особи, яким було надано статус біженця в Україні, мають рівні права з іноземцями або особами без громадянства, які перебувають в Україні на

законних підставах. Їм належать такі самі права, свободи й обов'язки, як громадянам України, окрім винятків, передбачених Конституцією України та іншими законами, а також міжнародними угодами, які Верховна Рада України визнала як обов'язкові.

Відповідно до ч. 1 ст. 9 Закону: внутрішньо переміщена особа має право на: єдність родини; сприяння органами державної виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та суб'єктами приватного права у пошуку та возз'єднанні членів сімей, які втратили зв'язок внаслідок внутрішнього переміщення; інформацію про долю та місцезнаходження зниклих членів сім'ї та близьких родичів; безпечні умови життя і здоров'я; достовірну інформацію про наявність загрози для життя та здоров'я на території її покинутого місця проживання, а також місця її тимчасового поселення, стану інфраструктури, довкілля, забезпечення її прав і свобод; створення належних умов для її постійного чи тимчасового проживання; оплату вартості комунальних послуг, електричної та теплової енергії, природного газу в місцях компактного поселення внутрішньо переміщених осіб (містечках із збірних модулів, гуртожитках, оздоровчих таборах, будинках відпочинку, санаторіях, пансіонатах, готелях тощо) за відповідними тарифами, встановленими на такі послуги та товари для населення; забезпечення органами державної виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та суб'єктами приватного права можливості безоплатного тимчасового проживання (за умови оплати особою вартості комунальних послуг) протягом шести місяців з моменту взяття на облік внутрішньо переміщеної особи; для багатодітних сімей, осіб з інвалідністю, осіб похилого віку цей термін може бути продовжено; сприяння у переміщенні її рухомого майна; сприяння у поверненні на попереднє місце проживання; забезпечення лікарськими засобами у випадках та порядку, визначених законодавством; надання необхідної медичної допомоги в державних та комунальних закладах охорони здоров'я; влаштування дітей у дошкільні та загальноосвітні навчальні заклади; отримання соціальних та адміністративних послуг за місцем перебування; проведення державної реєстрації актів цивільного

стану, внесення змін до актових записів цивільного стану, їх поновлення та анулювання за місцем перебування; безкоштовний проїзд для добровільного повернення до свого покинутого постійного місця проживання у всіх видах громадського транспорту у разі зникнення обставин, що спричинили таке переміщення; отримання гуманітарної та благодійної допомоги; інші права, визначені Конституцією та законами України [1].

Обов'язки внутрішньо переміщених осіб зазвичай мають свою специфіку з урахуванням особливостей статусу таких осіб. Покладення таких обов'язків є необхідним для підтримання відповідного статусу, підтвердження відомостей та сприяння наданню цим особам особливих прав, гарантій, допомоги.

Відповідно до ч. 2 ст. 9 Закону: внутрішньо переміщена особа зобов'язана: дотримуватися Конституції та законів України, інших актів законодавства; повідомляти про зміну місця проживання структурний підрозділ з питань соціального захисту населення районних, районних у місті Києві державних адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад за новим місцем проживання протягом 10 днів з дня прибуття до нового місця проживання. У разі добровільного повернення до покинутого постійного місця проживання внутрішньо переміщена особа зобов'язана повідомити про це структурний підрозділ з питань соціального захисту населення районних, районних у місті Києві державних адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад за місцем отримання довідки не пізніше, як за три дні до дня від'їзду; у разі виявлення подання внутрішньо переміщеною особою завідомо неправдивих відомостей для отримання довідки про взяття на облік відшкодувати фактичні витрати, здійснені за рахунок державного та місцевих бюджетів у результаті реалізації прав, передбачених цим Законом. Внутрішньо переміщена особа зобов'язана виконувати інші обов'язки, визначені Конституцією та законами України [10].

В Україні масове явище внутрішньо переміщених осіб уперше виникло у зв'язку з аварією на Чорнобильській атомній електростанції. У 1986 р. було евакуйовано близько 200000 осіб. У 1986–1987 р. для переселенців було

побудовано приблизно 15 000 квартир, гуртожитків для понад 1000 осіб, 23 000 будівель, приблизно 800 закладів соціальної та культурної сфери.

За станом на 25 листопада 2019 р., за даними Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб, взято на облік 1 424 967 переселенців з тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей та АР Крим [2]. З них 60% переїхали зі свого попереднього місця проживання в Донецькій області, 37% – з Луганської області, 3% – з Автономної Республіки Крим. Половина зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб постійно проживають на контрольованій Урядом України території Донецької та Луганської областей у межах 20 кілометрів від лінії розмежування. Найбільше внутрішньо переміщених осіб зареєстровано в Донецькій (487 952), Луганській (271 367) областях, у місті Києві (148 740) та Київській області (57 123), Харківській (129 168), Дніпропетровській (68 911) та Запорізькій областях (54 714) [22].

За забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб відповідає, перш за все, Кабінет Міністрів України, центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування. З 2016 р. в Україні діє Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України, яке займається формуванням та реалізацією державної політики у питаннях внутрішньо переміщених осіб, сприянням реалізації та забезпеченню прав і свобод таких осіб, створенням умов добровільної реінтеграції або інтеграції внутрішньо переміщених осіб за новим місцем проживання в Україні.

Щодо практичної дії законодавства у сфері захисту прав внутрішньо переміщених осіб, то громадські організації, які надають допомогу внутрішньо переміщеним особам, констатують сталі труднощі, пов'язані із припиненням, відмовою в нарахуванні соціальних виплат, бюрократичністю процедури перевірки, проблемами з відновлення документів (паспортів, документів про освіту, правовстановлювальних документів на майно, інші), отриманням субсидій тощо.

Відповідно до даних моніторингу Міжнародної організації з міграції зайнятість є однією з основних проблем, що постають перед внутрішньо

переміщеними особами. Лише 46% особам – внутрішнім переселенцям порівняно з 60,1% – до переміщення вдалося знайти роботу на новому місці. Переважна більшість (91%) з них зазначали, що стикалися зі складнощами, коли шукали роботу. Найчастіше проблему становила нестача вакансій взагалі (64%) та низька заробітна плата на пропонуваніх вакансіях (56%). Це безумовно впливає на рівень добробуту внутрішньо переміщених осіб.

Найбільшою проблемою, на яку вказали внутрішньо переміщені особи, був брак власного житла (41%). Більшість внутрішньо переміщених осіб все ще проживають в орендованому житлі: 49% мешкають в орендованих квартирах, 10% – в орендованих будинках і 5% – в орендованих кімнатах [4, с. 6]. На жаль, досі відсутні комплексні державні програми з пільгового кредитування, будівництва, відновлення або придбання нового житла для постраждалого населення [23]. Найменш позитивним для внутрішньо переміщених осіб є доступність медичних послуг [17].

Підсумовуючи викладене у першому розділі, можна зробити наступні висновки: термін «внутрішньо переміщеної особи» з'явився в українському законодавстві не так давно, але державна підтримка осіб, які вимушено покинули звичні для себе місця надважлива. Досліджуючи можливість запозичення окремих управлінських технологій зарубіжних країн та досвіду міжнародних організацій, вважаємо за доцільне зосередити увагу на досвіді Азербайджана, Молдови, Грузії. Вважаємо за доцільне акцентувати увагу на тому, що окрім нормативної основи для забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб повинна бути не лише сформована, а і реально функціонувати. Зараз основним актом, який регулює відносини, пов'язані із забезпеченням прав та свобод внутрішньо переміщених осіб в Україні є Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб».

РОЗДІЛ 2

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКИ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

2.1. Повноваження органів публічної влади щодо забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб

Необхідність дослідження статусу внутрішньо переміщених осіб зумовлена значною кількістю колізій і прогалин у законодавстві щодо внутрішньо переміщених осіб, відсутністю довгострокової стратегії інтеграції та реінтеграції переселенців і належного фінансування цих потреб. Вирішення проблем взаємодії між органами публічної адміністрації та внутрішньо переміщених осіб має не лише теоретичне, а й практичне значення [24].

Кабінет Міністрів України як вищий орган у системі органів виконавчої влади України, відповідно до частин 3 і 9 статті 4, частини 2 статті 4-1, пункту 2 частини 1, частин 8 і 9 статті 7, статей 10 і 17 Закону «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» координує і контролює діяльність інших органів виконавчої влади на предмет вжиття заходів із забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, спрямовує їх діяльність на захист їх прав і свобод, на усунення обставин (умов), що сприяли внутрішньому переміщенню, сприяння повернення і реінтеграції, а також проводить моніторинг внутрішнього переміщення, і в разі масового (більше 100 тисяч осіб) або довготривалого переміщення через настання обставин, перелічених у статті 1 Закону «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» (в разі продовження дії цих обставин понад 6 місяців), затверджує і контролює виконання комплексних державних цільових програм щодо підтримки та соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб із зазначенням джерел та обсягів фінансування. Крім зазначених загальних повноважень, Кабінет Міністрів України також встановлює порядок отримання довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи; створення, ведення та доступу до відомостей

Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб, забезпечення засобами реабілітації та надання внутрішньо переміщених осіб з інвалідністю послуг, порядок фінансування навчання внутрішньо переміщених осіб за рахунок коштів державного бюджету, а також разом з Національним банком України розробляє механізми рефінансування витрат з будівництва або повернення відсотків за кредитами на придбання і будівництво житла для найбільш уразливих категорій внутрішньо переміщених осіб. При цьому такий перелік повноважень Кабінету Міністрів України щодо реалізації прав і свобод внутрішньо переміщених осіб в Україні не є вичерпним. З метою реалізації своїх повноважень Кабінет Міністрів України, відповідно до частини 1 статті 117 Конституції України, видає постанови та розпорядження. Якщо ми проаналізуємо ті постанови і розпорядження, що були видані Кабінетом Міністрів України на цей момент з метою забезпечення реалізації прав та свобод внутрішньо переміщених осіб і ті функції, які були на нього покладені Законом України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», то побачимо, що у більшості випадків ці функції мають відповідне правове забезпечення, але є і низка проблем. Наприклад, наразі немає належного забезпечення, передбаченого частиною 2 статті 17 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», положення щодо напрацювання правового механізму з метою рефінансування витрат з будівництва або повернення відсотків за сплаченими кредитами внутрішньо переміщених осіб, що набули каліцтва чи інвалідності, або лишилися без годувальника, або без належної опіки та піклування за віком (діти-сироти, одинокі батьки та пенсіонери). (Є лише положення пункту 3 частини 3 статті 20 Закону «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» щодо звільнення всіх внутрішньо переміщених осіб з Криму від обов'язку погашення іпотечного кредиту, якщо об'єктом іпотеки є майно, розташоване (zareєстроване) на території, тимчасово окупованій після укладення іпотечного договору). Комплексна державна програма щодо підтримки, соціальної адаптації та реінтеграції громадян України, які переселились з тимчасово окупованої

території України та районів проведення антитерористичної операції в інші регіони України, на період до 2017 року, затверджена Постановою Кабінету Міністрів 109 України № 1094, як це впливає навіть з назви, передбачає порядок соціальної адаптації та реінтеграції внутрішньо переміщених осіб лише для громадян України, без врахування того, що такими особами також можуть бути й іноземці, й особи без громадянства, які перебувають на території України на законних підставах і мають право на постійне проживання в Україні, як це передбачено частиною 1 статті 1 Закону «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб». А відповідно до частини 1 статті 26 Конституції України іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, – за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України. Повноваження органів публічної адміністрації, що врегульовані спеціальним законом «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» перебувають у взаємозв'язку із тими правами внутрішньо-переміщених осіб, які держава взяла на себе зобов'язання забезпечити. У компетенції органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування перебувають повноваження, які спрямовані на забезпечення того чи іншого права чи окремих свобод, тому і аналіз владних повноважень доцільно проводити саме у співвідношенні із правами внутрішньо переміщених осіб. У даному разі вони виступають своєрідною ціллю реалізації повноважень органів публічної адміністрації та мірилом їх ефективності. Крім того, слід також звернути увагу, що положення відповідного закону, що стосуються компетенції владних суб'єктів, повноваження закріплюють у акті разом із функціями відповідних органів спільним переліком, не проводячи різниці між ними. Для цього достатньо проаналізувати положення статті 10, якою врегульовано, що Кабінет Міністрів України:

– координує і контролює діяльність органів виконавчої влади щодо вжиття ними необхідних заходів із забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб;

– забезпечує проведення моніторингу внутрішнього переміщення осіб, спрямовує діяльність органів виконавчої влади на усунення обставин (умов), що сприяли внутрішньому переміщенню осіб, захист прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, сприяння поверненню таких осіб до залишеного місця проживання та їх реінтеграції;

– затверджує комплексні державні цільові програми щодо підтримки та соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб із визначенням джерел та обсягів фінансування;

– здійснює інші повноваження, передбачені законами [25].

Вважаємо, що контроль, координація, моніторинг є напрямками діяльності, його функціями, на виконання яких уряд може реалізувати одну чи більше повноважень, а затвердження державних програм – конкретне повноваження. Тому тут також слід зважати, що закон при визначенні правового статусу органів оперує різнопорядковими категоріями, не зважаючи на те, що назва статті, в якій вміщено перелік, всіх їх визначає як повноваження.

Стосовно групування функцій та повноважень владних суб'єктів, то їх систематизація може здійснюватися у відповідності до тих прав і свобод, забезпечення яких взяла на себе держава.

Так, зокрема, право внутрішньо переміщених осіб на єдність родини реалізується через здійснення функції центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції щодо сприяння возз'єднанню сімей внутрішньо переміщених осіб. Тим не менше, реалізація цієї функції не виправдано обмежується здійсненням тільки реалізацією одного повноваження, а саме: шляхом надання інформації внутрішньо переміщеній особі про місце фактичного перебування її членів сім'ї.

Право на освіту конкретизоване у законі «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» як право на продовження здобуття певного освітнього рівня на території інших регіонів України за рахунок коштів державного бюджету або інших джерел фінансування, а також правовлаштування дітей у дошкільні та загальноосвітні навчальні заклади. У

компетенції органів публічної адміністрації воно відображене через функції Міністерства освіти щодо створення умов для здобуття громадянами дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної освіти, професійно-технічної, вищої освіти з урахуванням відомостей щодо внутрішнього переміщення осіб; здійснення в межах повноважень координації діяльності органів виконавчої влади, у тому числі органів управління освітою місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування з метою забезпечення реалізації права на освіту внутрішньо переміщених осіб; координації діяльності місцевих органів управління освітою в частині формування оптимальної мережі дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладів.

Закон передбачив тільки одне повноваження міністерства, зокрема, формування пропозицій державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, на підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів для державних потреб з урахуванням кількості внутрішньо переміщених осіб. Місцеві органи публічної адміністрації закон наділяє повноваженням влаштування дітей у дошкільні та загальноосвітні навчальні заклади державної форми власності (для місцевих державних адміністрацій) та у навчальні заклади комунальної форми власності для органів місцевого самоврядування.

Варто відзначити, що на здійснення вище перелічених функцій владні суб'єкти реалізують й інші повноваження, наприклад, повноваження міністерства щодо розроблення системи прийому до вищих навчальних закладів, передбачене положенням про його діяльність. Також низкою повноважень інших органів, зокрема, у сфері реєстрації, оскільки тільки відповідним чином взята на облік внутрішньо переміщена особа має право на продовження здобуття певного освітнього рівня тощо [27].

Тим не менше, деякі повноваження органів публічної адміністрації стосовно прав вимушено переселених осіб врегульовані не в Законі України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», а в інших спеціальних законах. Зокрема, право на отримання соціальних та

адміністративних послуг за місцем перебування кореспондує із повноваженнями місцевих державних адміністрації та органів місцевого самоврядування щодо виявлення із числа внутрішньо переміщених осіб сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, надання їм соціальних послуг, а також іншими повноваженнями, передбаченими законами «Про соціальні послуги» та «Про адміністративні послуги» [28].

2.2. Державна підтримка внутрішньо переміщених осіб на національному рівні

Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади України, що здійснює підтримку внутрішньо переміщених осіб. Ця підтримка спрямована на вирішення головних проблем: матеріальної підтримки від держави, пошук роботи та забезпечення житлом.

Грошове забезпечення. Сьогодні кожен громадянин України, що отримав статус внутрішньо переміщених осіб може отримати щомісячну виплату у розмірі 3000 гривень (для осіб з інвалідністю та дітей) та 2000 гривень (для інших осіб).

Оформити допомогу зараз можна використовувати застосунок «Дія», або іншим зручним способом. Виплата безпосередньо на картку. Це дає можливість отримати виплату швидко, жодних зайвих паперів чи бюрократії. Важливо пам'ятати про формування електронного варіанту реєстрації як внутрішньо переміщеної особи у відповідній територіальній громаді для отримання допомоги із подальшим інформуванням відповідних місцевих рад. [29].

Робота. Здійснюються виплати роботодавцям по 6,5 тисяч гривень за кожного працевлаштованого вимушеного переселенця. Ці кошти роботодавці будуть витратити на оплату праці таких працівників. Це дуже прогресивний крок, бо саме працевлаштування внутрішньо переміщених осіб повинно бути основою їхньої подальшої підтримки. Власні заощадження, а також можливості бюджетної підтримки, поступово вичерпуються, а тому надзвичайно важливо

усіляко сприяти самозабезпеченню переміщених осіб і водночас активізувати економіку з усіма позитивними для публічних фінансів наслідками.

Внесені зміни до Податкового кодексу та іншого законодавства щодо підтримки бізнесу: знижено податки, запроваджено доступні кредити, проведено масштабну дерегуляцію. Якщо припустити, що з числа переміщених осіб третя частина зможе знайти роботу, то цей напрям підтримки може коштувати близько 13 млрд грн на місяць (для 2 млн осіб) [30].

Забезпечення житлом. Уряд запровадив компенсацію витрат на оплату комунальних послуг тим родинам, які безкоштовно прихистили у себе переселенців. Розмір компенсації – близько 450 грн на місяць (14,77 грн на день) за кожного, кого прихистили. Уряд також планує компенсувати громадам витрати на комунальні послуги в місцях, де надається тимчасовий прихисток (школи, садочки, будинки культури та інші комунальні установи). Це додатково може потребувати 2 млрд грн з держбюджету щомісячно [15].

Таким чином, за умови, що всі родини будуть реєструватись як внутрішньо переміщена особа і отримуватимуть допомогу, відповідна потреба у видатках держбюджету становитиме близько 28 млрд грн на місяць. На практиці, звичайно, такий розмір є дещо перебільшеним та малоімовірний, але з часом може і реалізуватись як базовий сценарій [29].

У підтвердження цього – масштаб виплат одноразової матеріальної допомоги у розмірі мінімальної заробітної плати (6500 грн) в рамках програми «Підтримка, яка діяла до кінця березня 2022 року. Важливою деталлю цієї допомоги є те, що вона спрямована на зайняте до війни населення, оскільки надається тим, хто сплачував ЄСВ. Ті, хто не мав офіційного працевлаштування і не був зареєстрованим підприємцем, не могли отримати цей вид допомоги. Обсяг виплат за програмою «Підтримка на кінець березня досяг 22 млрд грн, тоді як загальна кількість зареєстрованих – близько 5 млн осіб, що вимагає виплат у сумі 32,5 млрд грн.

Основою підтримки внутрішньо переміщених осіб має бути сприяння працевлаштуванню. Особистих резервів таких осіб не вистачить надовго, а

коштів на подолання інших викликів, пов'язаних із вторгненням агресора, потрібно буде все більше, що створить додаткове навантаження на державний бюджет. Для розуміння масштабів – минулого року за бюджетною програмою надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання було профінансовано 3 млрд грн для приблизно 1,5 млн внутрішньо переміщених осіб.

Ще одним важливим напрямом є залучення внутрішньо переміщених осіб до роботи на підприємствах, які переїхали у безпечніші регіони країни. За даними Мінекономіки, на сьогодні 178 бізнесів повністю завершили релокацію потужностей із зон бойових дій, із них 67 вже відновили роботу на нових місцях (заявок всього близько 1,5 тис.). Це підприємства, що можуть мати гарячі вакансії, на які можна найняти саме переміщених осіб. Для цього слід налагодити комунікацію між органами, що допомагають у релокації, та органами, що реєструють внутрішньо переміщених осіб. Збираючи дані про освіту та досвід роботи внутрішньо переміщених осіб і потім грамотно її комунікуючи потенційним зацікавленим сторонам, можна пришвидшити працевлаштування переміщених осіб, а отже, зменшити потребу у їх соціальному забезпеченні. У цьому можуть допомогти державні центри зайнятості, які мають отримати інформацію про трудові можливості внутрішньо переміщених осіб та пропонувати їх бізнесу, що відновлює свою роботу.

Іншою великою частиною підтримки внутрішньо переміщених осіб є пряма допомога. Починаючи від будівництва житла (ми не південні країни з постійним теплим кліматом, тому потрібно готуватись до найгіршого і облаштовувати місця проживання на довгий період більш капітально) і завершуючи наданням предметів та продуктів першої необхідності. Щодо останнього, то тут на передовій мають бути органи місцевого самоврядування, які в результаті процесу децентралізації набули достатніх повноважень та стали суттєво спроможнішими інституційно. Сьогодні вони вирішують такі завдання:

- максимальне сприяння реєстрації внутрішньо переміщених осіб;

- створення зручних можливостей подання переміщеними особами документів на отримання соціальних допомог;
- надання продуктових наборів та питної води;
- організація надання допомоги речами, що здатні покращити проживання таких осіб (напр., постільна білизна, засоби гігієни тощо);
- організація надання психологічної підтримки внутрішньо переміщеним особам;
- сприяння наданню медичних послуг внутрішньо переміщеним особам (налагодження контактів з сімейними лікарями, медичний огляд, відшкодування вартості життєво необхідних ліків);
- організація надання освітніх послуг у закладах освіти громади дітям дошкільного та шкільного віку, які також віднесені до категорії внутрішньо переміщених осіб;
- компенсація оплати комунальних послуг та енергоносіїв, спожитих у тимчасових пунктах проживання внутрішньо переміщених осіб (за рахунок трансферту з державного бюджету).

На деякі з цих завдань органи місцевого самоврядування вже сьогодні залучають допомогу міжнародних донорів, партнерів та міст-побратимів. Розширення такої співпраці дозволить зменшити видатки місцевих бюджетів, які фінансуються за рахунок власних доходів або трансфертів із державного бюджету, та зберегти фінансову спроможність для подальшої підтримки життєдіяльності громади в умовах суттєвого скорочення місцевих надходжень [31].

2.3. Реалізація внутрішньо переміщеними особами права на соціальний захист

Сучасна соціально-економічна та політична ситуація в Україні впливає як на галузь права соціального забезпечення в цілому, так і на окремі його інститути. Ст. 3 Конституції України визнано людину найвищою соціальною

цінністю, при цьому держава встановлює за собою обов'язок утвердження й забезпечення її прав і свобод, створення відповідних умов для реалізації людини як особистості [14].

Особливого значення в Україні набуває реалізація цього положення сьогодні, коли територія Автономної Республіки Крим (далі АР Крим) визнана міжнародним співтовариством тимчасово окупованою, а в межах Донецької та Луганської областей до 24 лютого 2022 року тривала антитерористична операція (далі – АТО), а сьогодні ми живемо в реаліях повномасштабної війни, коли ведуться активні бойові дії.

Внаслідок тимчасової окупації частини території України, з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, повсюдних проявів насильства, масових порушень прав людини, значний відсоток осіб, які проживали на цих територіях, змушені були покинути місце свого постійного проживання та переселитися у безпечні частини України. У зв'язку з цим перед державою виникла необхідність забезпечення таким особам можливості реалізації їх прав і свобод, а також належних умов соціальної реабілітації. В особливо скрутному становищі опинилися внутрішньо переміщені сім'ї з дітьми, які у зв'язку з наявністю у їх складі малолітніх осіб, частіше за все позбавлені можливості працевлаштування у місці переселення, потребують підвищеного соціального захисту, психологічної допомоги та інших форм підтримки [32].

Основи нормативно-правового регулювання соціального захисту внутрішньо переміщених осіб, у тому числі сімей з дітьми, були закладені у ст. 20 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» від 20 березня 2003 р., якою передбачене право осіб, які постраждали від терористичного акту, на соціальну, психологічну, медичну, професійну реабілітацію, а також на правову допомогу і житло, сприяння у працевлаштуванні, що здійснюються за рахунок державного бюджету. Не дивлячись на те, що з моменту окупації частини території України підрозділами збройних сил іншої держави з порушенням процедури, визначеної Конституцією та законами України, а також міжнародними актами, та з моменту початку АТО пройшло досить багато часу, спеціальне законодавство у сфері

забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб було сформовано досить недавно. Так, 15 квітня 2014 р. Верховною Радою України був прийнятий Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» і лише 20 жовтня 2014 р. – Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб».

Відповідно до частини першої ст. 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, який постійно проживає в Україні, якого змусили або який самостійно покинув своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, масових порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру. Однак, на нашу думку, при формулюванні даного визначення законодавець не врахував положення ст. 3 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22 вересня 2011 р., відповідно до якого іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, як і громадяни України, а, отже, також повинні мати право на отримання статусу внутрішньо переміщеної особи [28].

Внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру.

По приїзду на нове місце проживання внутрішньо переміщеним особам необхідно отримати «Довідку про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи» (довідка переселенця), наявність якої дозволяє:

- отримувати щомісячну допомогу на проживання;
- переоформити соціальні виплати, пенсію;

- влаштувати дитину в садок/школу;
- отримувати гуманітарну допомогу;
- отримати доступ до медичного обслуговування та ін.

Довідка діє безстроково, крім окремих випадків, передбачених законодавством. Довідка, видана до 20 червня 2016 року, яка не скасована і строк дії якої не закінчився, є дійсною та діє безстроково, крім довідок, дію яких було скасовано.

Постановами Кабінету Міністрів України від 13 березня 2022 року № 269 «Про внесення змін до Порядку оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщених осіб» та від 20 березня 2022 року № 332 «Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам» врегульовано питання взяття на облік осіб, які перемістились з районів проведення бойових дій.

Департаментом соціального захисту населення детально опрацьовано вказані постанови та з метою надання вичерпних роз'яснень розроблено механізм взяття на облік внутрішньо переміщених осіб.

Довідку про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи мають право отримати особи, які після введення Указом Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» воєнного стану перемістились з території адміністративно-територіальної одиниці, на якій проводяться бойові дії та яка визначена в переліку розпорядження Кабінету Міністрів України від 06.03.2022 № 204-р «Про затвердження переліку адміністративно-територіальних одиниць, на території яких надається допомога застрахованим особам в рамках Програми «ЄПідтримка» до іншої адміністративно-територіальної одиниці (зокрема, документом, що підтверджує місце проживання на території адміністративно-територіальної одиниці, де проводяться бойові дії, є паспорт з відміткою про місце реєстрації або довідка про внесення відомостей до Єдиного державного демографічного реєстру) [33].

Також на отримання довідки мають право особи, задеклароване/zareєстроване місце проживання яких розташоване поза межами

території адміністративно-територіальної одиниці, на якій проводяться бойові дії, але такі особи:

- перебувають на обліку як платники єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на території адміністративно-територіальної одиниці, на якій проводяться бойові дії;

- сплатили або за яких сплачено роботодавцем єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за IV квартал 2021 р. або за 2021 рік на території адміністративно-територіальної одиниці, на якій проводяться бойові дії.

Документи, які подаються для отримання довідки про взяття на облік внутрішньо переміщених осіб

Для отримання довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи подається заява про взяття на облік за формою, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 № 332.

Для заповнення заяви необхідно при собі мати документ, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України, або документ, що посвідчує особу та підтверджує її спеціальний статус, інформацію про реєстраційний номер облікової картки платника податків та інформації про встановлення групи інвалідності (у разі наявності).

У разі подання заяви про взяття на облік законним представником особи, від імені якої подається заява, додатково подаються:

- документ, що посвідчує особу законного представника;
- документ, що підтверджує повноваження особи як законного представника, крім випадків, коли законними представниками є батьки (усиновлювачі);

- свідоцтво про народження дитини (у разі потреби).

У період дії воєнного стану внутрішньо переміщена особа для отримання довідки звертається за місцем фактичного перебування до:

- управління соціального захисту населення;

– уповноваженої особи виконавчого органу сільської, селищної, міської ради або центру надання адміністративних послуг.

Заява про взяття на облік як внутрішньо переміщеної особи може бути подана в електронній формі з використанням мобільного додатка Єдиного державного веб-порталу електронних послуг Портал Дія.

Після доопрацювання на центральному рівні програмного комплексу «Соціальна громада» довідки про взяття на облік внутрішньо переміщених осіб будуть видаватися також уповноваженими особами виконавчого органу сільської, селищної, міської ради або центру надання адміністративних послуг [28].

Проаналізувавши державну підтримку внутрішньо переміщених осіб в Україні, як це було зроблено у другому розділі цієї магістерської роботи, зазначемо, що Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади України, що здійснює підтримку внутрішньо переміщених осіб. Форми цієї підтримки: матеріальна допомога від держави, пошук роботи та забезпечення житлом. Сучасна соціально-економічна та політична ситуація в Україні впливає як на галузь права соціального забезпечення в цілому, так і на окремі його інститути.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ДЛЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

3.1. Нормативно-правове регулювання прав на соціальний захист внутрішньо переміщених осіб на регіональному рівні

Право на соціальний захист внутрішньо переміщених осіб визначається:

Законом України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20.03.2014 № 1706-VII.

Законом України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» від 21.11.1992 № 2811-XII.

Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 23.09.1999 № 1105-XIV.

Законом України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» від 01.06.2000 № 1768-III.

Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми» від 27 грудня 2001 р. № 1751.

Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям» від 24.12.2003 № 250.

Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам» від 08.06.2016 № 365.

Постановою Кабінету Міністрів України «Про деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам» від 20 березня 2022 р. № 332.

Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку компенсації витрат за тимчасове розміщення внутрішньо переміщених осіб, які перемістилися у період воєнного стану» від 19 березня 2022 р. № 333.

Постановою правління Фонду соціального страхування «Про затвердження Порядку надання матеріального забезпечення деяким категоріям застрахованих осіб» від 24.01.2017 № 8.

Допомога на проживання внутрішньо переміщеним особам. Допомога надається особам, які перемістилися з тимчасово окупованої території Російською Федерацією території України, а також території адміністративно-територіальних одиниць, де проводяться бойові дії та що визначені в переліку адміністративно-територіальних одиниць, на території яких платникам єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, які перебувають на обліку на відповідній території, може надаватися допомога в рамках Програми “єПідтримка”, затверженому розпорядженням Кабінету Міністрів України від 6 березня 2022 р. № 204.

Грошову допомогу надають у таких розмірах:

- для осіб з інвалідністю та дітей – 3000 гривень;
- для інших осіб – 2000 гривень.

Допомога на проживання призначається автоматично без подання додаткового звернення внутрішньо переміщеним особам, які станом на 1 березня 2022 р. отримували щомісячну адресну допомогу внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 р. № 505 «Про надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг» (Офіційний вісник України, 2014 р., № 80, ст. 2271). Виплата допомоги внутрішньо переміщеним особам за місяці, у яких вони отримували щомісячну адресну допомогу внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, у тому числі на оплату житлово-комунальних послуг, не здійснюється [45].

Допомога не надається внутрішньо переміщеним особам, які були обліковані як внутрішньо переміщені особи до 24 лютого 2022 р., крім осіб, які отримували щомісячну адресну допомогу внутрішньо переміщеним особам для

покриття витрат на проживання, у тому числі на оплату житлово-комунальних послуг, та осіб, які повторно перемістилися з тимчасово окупованої території Російською Федерацією території України, території територіальних громад, що розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні) після 24 лютого 2022 року [37].

Починаючи з травня 2022 р. допомога надається внутрішньо переміщеним особам, які перемістилися з тимчасово окупованої території Російською Федерацією території України, території територіальних громад, що розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні), а також внутрішньо переміщеним особам, у яких житло зруйноване або непридатне для проживання внаслідок пошкодження і які подали до 20 травня 2022 р. заявку на відшкодування відповідних втрат, зокрема засобами Єдиного державного вебпорталу електронних послуг (далі – Портал Дія), або за умови подання документального підтвердження від органів місцевого самоврядування факту пошкодження/знищення нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації.

Перелік територіальних громад, які розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні), формується в електронній формі відповідно до Положення «Про інформаційну систему формування переліку територіальних громад, які розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 7 травня 2022 р. № 562, а у разі відсутності технічної можливості формування такого переліку в електронній формі – затверджується Мінреінтеграції за погодженням з Міноборони на підставі пропозицій відповідних обласних, Київської міської військових адміністрацій.

Проблематика. Відсутність прив'язки розміру щомісячної грошової допомоги до прожиткового мінімуму [46], що не дає змоги реагувати на

інфляційні процеси, зокрема зростання вартості найму (оренди) житла або оплати житлово-комунальних послуг.

Наявність у сформованих Мінцифри переліках внутрішньо переміщених осіб неповної або недостовірної інформації для призначення і виплати допомоги, велика кількість повторних заяв [44].

Рекомендації. Кабінету Міністрів України варто внести поправки до постанови КМУ «Про затвердження Порядку компенсації витрат за тимчасове розміщення внутрішньо переміщених осіб, які перемістилися у період воєнного стану» від 19 березня 2022 р. № 333, які б враховували інфляційні процеси.

Допомога у зв'язку з вагітністю та пологами. Згідно закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» від 21.11.1992 р. № 2811-ХІІ. Внутрішньо переміщені жінки мають право на державну виплату у зв'язку з вагітністю та пологами.

Закон встановлює гарантований державою рівень матеріальної підтримки сімей з дітьми через надання державної грошової допомоги з урахуванням складу сім'ї, її доходів, віку дітей і спрямований на забезпечення пріоритету державної допомоги сім'ям з дітьми у загальній системі соціального захисту населення. Право на державну допомогу у зв'язку з вагітністю та пологами мають усі жінки, у т.ч. не застраховані в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування. Допомогу у зв'язку з вагітністю та пологами призначають, якщо звернення за нею надійшло не пізніше шести місяців з дня закінчення відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами, і виплачують жінкам за весь період відпустки, тривалість якої становить 70 календарних днів до пологів і 56 (у разі ускладнених пологів або народження двох чи більше дітей – 70) календарних днів після пологів. Допомогу у зв'язку з вагітністю та пологами надають у розмірі 100 відсотків середньомісячного доходу (стипендії, грошового забезпечення, допомоги по безробіттю тощо) жінки, але не менше 25 відсотків від розміру встановленого законом прожиткового мінімуму для працездатної особи з розрахунку на місяць [41].

Допомога при народженні дитини виплачується відповідно закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» від 21.11.1992 р. № 2811-ХІІ, Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 р. № 1751 «Про затвердження Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми».

Допомогу при народженні дитини надають одному з батьків дитини (опікуну), який постійно проживає разом з дитиною. Допомогу батькам при народженні дитини призначають на підставі свідоцтва про народження дитини. Опікунам зазначену допомогу призначають на підставі рішення про встановлення опіки. Для призначення допомоги при народженні дитини до органу праці та соціального захисту населення один з батьків (опікун), з яким постійно проживає дитина, подає заяву та копію свідоцтва про народження дитини, а також пред'являє паспорт або інший документ, що посвідчує особу, та свідоцтво про народження дитини [47].

Цей перелік документів вичерпний.

У разі народження (встановлення опіки) двох і більше дітей допомогу надають на кожну дитину.

Виплату допомоги здійснюють одноразово у сумі 10 320 грн, решту суми допомоги виплачують упродовж наступних 36 місяців рівними частинами у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Розмір допомоги встановлено у розмірі 41 280 грн.

Допомогу при народженні дитини призначають за умови, якщо звернення за її призначенням надійшло не пізніше дванадцяти місяців з дня народження дитини.

Проблематика. Не передбачено можливості звернення за такою допомогою після закінчення 12 місяців з моменту народження дитини або за її відновленням з моменту припинення для тих осіб, які проживають на тимчасово окупованій території України [41].

Відсутній порядок звернення за призначенням допомоги при народженні дитини для громадян, які постійно проживають на тимчасово окупованій території України, в електронному вигляді з використанням ЕЦП.

Рекомендації:

Кабінету Міністрів України внести зміни до Постанови КМУ «Про затвердження Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми» від 27.12.2001 року № 1751 щодо скасування 12-місячної вимоги для звернення за призначенням допомоги при народженні дитини вперше або за її відновленням з моменту припинення для тих осіб, які проживають на тимчасово окупованій території України.

Кабінету Міністрів України внести зміни Постанови КМУ «Про затвердження Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми» від 27.12.2001 року № 1751 і розширити коло осіб, які можуть звернутися за оформленням допомоги при народженні дитини (напр., інші родичі, з якими проживає дитина), а також передбачити можливість первинного подання відповідних документів в електронному вигляді з використанням ЕЦП [43].

Державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям. Закон України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» від 01.06.2000 р. № 1768-III та Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям» від 24.12.2003 р. № 250 дають можливість внутрішньо переміщеним особам отримувати цей вид допомоги.

Малозабезпечена є сім'я, яка з поважних або незалежних від неї причин має середньомісячний сукупний дохід, нижчий від прожиткового мінімуму для сім'ї.

Державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям – щомісячна допомога, яка надається у грошовій формі в розмірі, що залежить від величини середньомісячного сукупного доходу сім'ї. Заяву про надання державної соціальної допомоги подає уповноважений представник сім'ї до місцевої державної адміністрації або до виконавчого комітету сільської, селищної ради.

У заяві члени сім'ї дають згоду на збір інформації про них, їх власність, доходи та майно [47].

Для призначення соціальної допомоги уповноважений представник сім'ї подає органу соціального захисту населення такі документи:

- заяву;
- документ, що посвідчує особу уповноваженого представника сім'ї;
- декларацію про доходи та майно (заповнюють на підставі довідок про доходи кожного члена сім'ї);
- довідку про наявність і розмір земельної частки (паю).

Державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям не призначають у разі, якщо:

- працездатні члени малозабезпеченої сім'ї не працюють, не служать, не вчаться за денною формою навчання у загальноосвітніх, професійно-технічних, вищих навчальних закладах I-IV рівня акредитації впродовж трьох місяців, що передують місяцю звернення за призначенням державної соціальної допомоги (крім осіб, які в установленому порядку визнані безробітними та за інформацією центрів зайнятості не порушують законодавство про зайнятість щодо сприяння своєму працевлаштуванню; осіб, які доглядають за дітьми до досягнення ними трирічного віку або за дітьми, які потребують догляду впродовж часу, визначеного у медичному висновку лікарсько-консультативної комісії, але не більш ніж до досягнення ними шестирічного віку; осіб, які доглядають за інвалідами I групи або дітьми-інвалідами віком до 18 років, за інвалідами II групи внаслідок психічного розладу, а також за особами, які досягли 80-річного віку; фізичних осіб, які надають соціальні послуги під час вибіркового обстеження матеріально-побутових умов сім'ї з'ясовано, що малозабезпечена сім'я має додаткові джерела для існування, не зазначені у декларації про доходи та майно (здача у найм або оренду житлового приміщення (будинку) або його частини; один чи кілька членів сім'ї працюють без оформлення трудових відносин у встановленому порядку; можливість отримання доходу від утримання

худоби, птиці, інших тварин; дохід від народних промислів, використання наявної сільськогосподарської техніки, вантажної машини, мікроавтобуса тощо);

– особи, які входять до складу малозабезпеченої сім'ї, упродовж 12 місяців перед зверненням за наданням соціальної допомоги здійснили купівлю земельної ділянки, квартири (будинку), автомобіля, транспортного засобу (механізму), будівельних матеріалів, інших товарів довгострокового вжитку тощо або оплатили послуги з навчання, будівництва, ремонту квартири (будинку) або автомобіля, транспортного засобу (механізму), телефонного (у т.ч. мобільного) зв'язку тощо (крім житлово-комунальних послуг, у межах норм споживання та медичних послуг, пов'язаних із забезпеченням життєдіяльності) у сумі, яка на час звернення перевищує 10-кратну величину прожиткового мінімуму для сім'ї;

– у власності чи володінні малозабезпеченої сім'ї є друга квартира (будинки) за умови, що загальна площа житла перевищує 21 кв. м на члена сім'ї та додатково 10,5 кв. м на сім'ю, чи більше одного автомобіля, транспортного засобу (механізму).

Рішення про призначення соціальної допомоги або про відмову в її наданні приймає орган соціального захисту населення впродовж десяти календарних днів [42].

Проблематика: під час призначення допомоги враховують показники офіційного доходу другого з батьків (інших членів сім'ї) без урахування відсутності контактів з ними або факту їх постійного проживання на тимчасово окупованій території України.

Рекомендації: Кабінету Міністрів України внести зміни до «Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми», затвердженого Постановою КМУ від 27.12.2001 р. № 1751 і виключити обов'язковість урахування офіційного доходу другого з батьків (інших членів сім'ї) під час призначення допомоги у тому разі, якщо відсутність контактів з ним підтверджено в установленому порядку.

Допомога на дітей одиницим матерям передбачена законом України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» від 21.11.1992 р. № 2811-ХІІ. Постанова Кабінету України «Про затвердження порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми» від 27.12.2001 р. № 1751.

Відповідно до статті 18-1 Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» право на допомогу на дітей одиницим матерям мають одиници матері (які не перебувають у шлюбі), одиници усиновлювачі, якщо у свідоцтві про народження дитини або документі про народження дитини, виданому компетентними органами іноземної держави, за умови його легалізації в установленому законодавством порядку (рішенні про всиновлення дитини) відсутній запис про батька (матір) або запис про батька (матір) проведено в установленому порядку органом державної реєстрації актів цивільного стану за вказівкою матері (батька, усиновлювача) дитини.

Право на допомогу на дітей одиницим матерям (батькам) має мати (батько) дітей у разі смерті одного з батьків, які не отримують на них пенсію в разі втрати годувальника або соціальну пенсію.

Для призначення допомоги на дітей одиницим матерям до органу соціального захисту населення подають такі документи:

1) заяву про призначення допомоги, що складається за формою, затвердженою Мінсоцполітики;

2) витяг з Державного реєстру актів цивільного стану громадян про державну реєстрацію народження дитини, виданий відділом державної реєстрації актів цивільного стану, або довідку про народження, видану виконавчим органом сільської, селищної, міської (крім міст обласного значення) рад, із зазначенням підстави внесення відомостей про батька дитини до актового запису про народження дитини відповідно до абзацу першого частини першої статті 135 Сімейного кодексу України, або документ про народження, виданий компетентним органом іноземної держави, в якому відсутні відомості про батька, за умови його легалізації в установленому законодавством порядку;

3) копію свідоцтва про народження дитини;

4) довідку про реєстрацію місця проживання матері та дитини. У разі неможливості отримати таку довідку допомогу призначають на підставі висновку про початкову оцінку потреб дитини та сім'ї, наданого Центром соціальних служб для сім'ї, дітей і молоді, із зазначенням факту проживання дитини з матір'ю. Якщо дитина навчається за межами населеного пункту, в якому проживає мати, і не перебуває на повному державному утриманні, подають довідку про реєстрацію місця проживання матері та довідку про реєстрацію місця проживання або місця перебування (навчання) дитини.

Допомогу на дітей одиноким матерям призначають незалежно від отримання на дітей інших видів допомоги.

Виплату допомоги на дітей одиноким матерям (батькам) припиняють у разі:

- позбавлення отримувача допомоги батьківських прав;
- позбавлення отримувача допомоги волі за вироком суду;
- скасування рішення про усиновлення дитини або визнання його недійсним;
- реєстрації дитиною шлюбу до досягнення нею 18-річного віку;
- надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності у випадках, передбачених законом;
- смерті дитини;
- смерті отримувача допомоги.

Виплату допомоги на дітей одиноким матерям (батькам) призупиняють у разі:

- тимчасового влаштування дитини на повне державне утримання;
- відібрання дитини в отримувача допомоги без позбавлення батьківських прав;
- тимчасового працевлаштування дитини [38, 47].

3.2. Аналіз змін контингенту внутрішньо переміщених осіб в Дніпропетровській області

На Дніпропетровщині кількість внутрішньо переміщених осіб на 04.11.2022 сягнула 354 234 особи. Люди тікаючи від війни, знаходять притулок в нашому регіоні. Причому кількість внутрішньо преміщених осіб постійно зростає. До початку війни в Дніпропетровській області з 2014 року було зареєстровано 75 721 особи. Тому навантаження на органи соціального захисту пропорційно зросло, разом зі динамічною зміною кількості внутрішньо преміщених осіб. Причому в області зареєстровано 141 150 чоловіків, що становить 39,85% від загальної кількості та значною мірою бідше жінок 213 084 (60,15%).

З них осіб працездтного віку лише 53,29% (188 786 осіб). Велика частка внутрішньо преміщених осіб припадає на людей, що потребують державного піклування: 83 763 дітей до 18 років (23,65% від загальної кількості), осіб з інвалідністю – 16 567 (4,68%) та пенсіонерів – 65 118 осіб (18,38%).

У місті Дніпро проживає найбільше внутрішньо преміщених осіб на сьогодні – це 136 771 осіб (це 38,6% від загальної кількості), тоді як у м. Кривий Ріг – 54 166 осіб (15,3 %), а у м. Кам'янське – 21 184 осіб (5,9%).

Особливу увагу треба звернути на те, що у м. Дніпро зареєстровано найбільша кількість осіб з інвалідністю I та II груп : 1111 та 555 осіб відповідно. Тоді як у місті Кам'янське осіб з інвалідністю III групи зареєстровано 554.

Якщо проаналізувати інфорацію, щодо контингенту внутрішньо переміщених осіб в Дніпропетровській області в період з 01.01.2022 по 01.10.2022, то можна зробити наступні висновки:

Станом на жовтень 2022 року в Дніпропетровській області було зареєстровано 246 816 кількість осіб. Тоді як у довоєнний період – 17 450 осіб. Кількість внутрішньо преміщених осіб зроста у 14,2 рази за 10 місяців. Якщо характеризувати ситуацію окремо по районах, то можна побачити значне зростання. Наприклад, у Томаківському районі кількість внутрішньо

преміщених осіб зросла в 67,7 рази: до війни було зареєстровано 20 осіб, у жовтні – 1 353 осіб. У Нікопольському районі кількість внутрішньо преміщених осіб зросла у 60,6 (48 осіб до війни, 2 908 – у жовтні). В 41,8 рази стало більше внутрішньо переміщених осіб в Царичанському районі (Додаток 3.1 Динаміка зростання кількості внутрішньо преміщених осіб в Дніпропетровській області по районах). Найменша динаміка зростання кількості внутрішньо преміщених осіб прослідковується в м. Нікополь – у 7,1 рази, Синельниківському районі – 7,5 рази та м. Тернівка – у 8 разів. Це пояснюється тим, що ці райони також зазнають руйнувань і знаходяться в безпосередній близькості до боєвих дій. Тому мешканцям рекомендовано евакуюватися.

Таблиця 3.1

**Динаміка зростання кількості внутрішньо преміщених осіб в
Дніпропетровській області по районах**

№ з/п	Район	Кількість внутрішньо преміщених осіб до 24.02.2022	Кількість внутрішньо преміщених осіб станом на жовтень 2022	Співвідношення зростання кількості внутрішньо преміщених осіб
1	Амур-Нижньодніпровський район м. Дніпро	1099	14308	13,0
2	Індустріальний район м. Дніпро	1031	13153	12,8
3	Новокодацький район м. Дніпро	1395	12224	8,8
4	Самарський район м. Дніпро	400	5861	14,7
5	Соборний район м. Дніпро	1598	20369	12,7
6	Центральний район м. Дніпро	504	9605	19,1
7	Чечелівський район м. Дніпро	830	11021	13,3
8	Шевченківський район м. Дніпро	765	14368	18,8
9	Південний район м. Кам'янське	377	4802	12,7
10	Дніпровський район м. Кам'янське	608	5425	8,9
11	Заводський район м. Кам'янське	302	5733	19,0
12	Довгинцівський район м. Кривий Ріг	275	5249	19,1
13	Інгулецький район м. Кривий Ріг	332	4066	12,2
14	Металургійний район м. Кривий Ріг	423	5198	12,3

Продовж. табл. 3.1

15	Покровський район м. Кривий Ріг	377	6927	18,4
16	Саксаганський район м. Кривий Ріг	509	8274	16,3
17	Тернівський район м. Кривий Ріг	418	4361	10,4
18	Центрально-Міський район м. Кривий Ріг	276	4994	18,1
19	м. Вільногірськ	98	1027	10,5
20	м. Жовті Води	203	3547	17,5
21	м. Марганець	107	1702	15,9
22	м. Нікополь	572	4052	7,1
23	м. Новомосковськ	311	5172	16,6
24	м. Павлоград	842	9635	11,4
25	м. Першотравенськ	231	2978	12,9
26	м. Покров	126	2781	22,1
27	м. Синельникове	138	1498	10,9
28	м. Тернівка	397	3173	8,0
29	Апостолівський район	83	3215	38,7
30	Васильківський район	111	1797	16,2
31	Верхньодніпровський район	228	3006	13,2
32	Дніпровський район	548	8960	16,4
33	Криворізький район	62	1192	19,2
34	Криничанський район	89	1827	20,5
35	Магдалинівський район	149	1878	12,6
36	Межівський район	206	2977	14,5
37	Нікопольський район	48	2908	60,6
38	Новомосковський район	187	5458	29,2
39	Павлоградський район	132	2261	17,1
40	Петриківський район	42	1602	38,1
41	Петропавлівський район	149	2989	20,1
42	Покровський район	244	3734	15,3
43	П'ятихатський район	101	1588	15,7
44	Синельниківський район	264	1976	7,5
45	Солонянський район	110	2035	18,5
46	Софіївський район	29	742	25,6
47	Томаківський район	20	1353	67,7
48	Царичанський район	52	2174	41,8
49	Широківський район	18	718	39,9
50	Юр'ївський район	34	923	27,1
51	РАЗОМ	17450	246816	14,1

Дніпропетровщина географічно перебуває близько як до окупованих територій, так і тих, де ведуться активні бойові дії. Саме тому багато внутрішньо преміщених осіб лишаються в нашій області, або використовують її як транспортний хаб для подальшої евакуації, з можливістю тимчасового прихистку.

Станом на 11.10.22 було зареєстровано 176179 з Донецької області, 55849 – з Луганської області та 2704 особи з АР Крим та м.Севастополь.

Найбільша кількість дітей з Донецької та Луганської областей зареєстрована в Соборному та Амур-Нижньодніпровському районах міста Дніпро. Це 4315 і 3052 відповідно. У місті Павлоград зареєстровано 2759 дитини.

Діти внутрішньо преміщених осіб з АР Крим та м.Севастополя проживають в таких районах міста Дніпро: Соборному, Індустріальному, Чечелівському та Новокадацькому. Загальна кількість осіб цієї категорії в області становить 468 (Таблиця 3.2 Кількість внутрішньо преміщених осіб з Криму та м. Севастополя по групах в Дніпропетровській області).

Таблиця 3.2

Кількість внутрішньо преміщених осіб з Криму та м. Севастополя по групах в Дніпропетровській області

Група соціального захисту	Кількість осіб
Діти	468
Інваліди	73
Чоловіки	1344
Жінки	1360
Пенсіонери	371

Як видно з даних в Таблиці 3.3 Кількість внутрішньо преміщених осіб з Донецької та Луганської областей по групах в Дніпропетровській області, то 66 768 пенсіонери з Донецької та Луганської областей знайшли прихисток на Дніпропетровщині. Зареєстровано 13 297 особи з інвалідністю як внутрішньо преміщена особа з цих окупованих територій.

Кількість внутрішньо переміщених осіб з Донецької та Луганської областей по групах в Дніпропетровській області

Група соціального захисту	Кількість осіб
Діти	48 555
Інваліди	13 297
Чоловіки	91 872
Жінки	140 156
Пенсіонери	66 768

У Дніпропетровській області перебуває 371 людини пенсійного віку з АР Крим та м.Севастополя і 73 людини з інвалідністю.

3.3. Інституціональні засади підтримки внутрішньо переміщених осіб в Дніпропетровській області

На регіональному рівні відповідно розпорядження голови Дніпропетровської облдержадміністрації від 14 квітня 2021 року № Р-353/0/3-21 «Про затвердження Положення про Департамент соціального захисту населення Дніпропетровської обласної державної адміністрації у новій редакції» виконання державної політики в соціальній сфері покладено на Департамент соціального захисту населення Дніпропетровської обласної державної адміністрації [34].

Основними завданнями департаменту є:

1. Підготовка пропозицій до проєктів державних цільових, галузевих і регіональних програм у сфері соціальної політики, в тому числі програм підвищення рівня життя, посилення ролі сім'ї як основи суспільства;

2. Забезпечення реалізації державної політики у сфері соціальної підтримки і надання соціальних послуг сім'ям та особам, які належать до вразливих груп населення та/або перебувають у складних життєвих обставинах, зокрема особам похилого віку, особам з інвалідністю, ветеранам війни (у тому числі учасникам АТО/ООС), особам, на яких поширюється дія законів України

«Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» та «Про жертви нацистських переслідувань», громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, сім'ям з дітьми, малозабезпеченим, багатодітним, молодим сім'ям, внутрішньо переміщеним особам, іншим категоріям осіб, які згідно із законодавством України мають право на пільги та отримання житлових субсидій;

3. Виконання програм і заходів у сфері соціального захисту населення, спрямованих на покращення становища сімей, забезпечення оздоровлення та відпочинку дітей, забезпечення рівних прав і можливостей участі жінок і чоловіків у політичному, економічному та культурному житті, протидії дискримінації за ознакою статі та торгівлі людьми;

4. Організація на території області надання соціальних послуг (соціальне обслуговування) і проведення соціальної роботи на відповідній території шляхом визначення потреб населення у соціальних послугах, розвитку відповідних закладів, установ, служб і залучення недержавних організацій, які надають соціальні послуги;

5. Координація діяльності та контроль за виконанням структурними підрозділами соціального захисту населення райдержадміністрацій завдань і заходів, спрямованих на розв'язання питань, що належать до його компетенції; нагляд за дотриманням вимог законодавства щодо призначення (перерахунку) та виплати пенсій органами Пенсійного фонду України, надання практичної, консультаційно-правової та організаційно-методичної допомоги;

6. Сприяння органам місцевого самоврядування у розв'язанні питань соціально-економічного розвитку відповідних територій, громадським та іншим організаціям, волонтерам – у проведенні ними роботи з питань соціального захисту сімей, у тому числі сімей з дітьми, малозабезпечених, багатодітних, молодих сімей, дітей, осіб з інвалідністю, осіб похилого віку та інших вразливих категорій населення;

7. Методичне забезпечення та координація надання адміністративних послуг соціального характеру через органи місцевого самоврядування, центри надання адміністративних послуг.

Департамент відповідно до визначених повноважень виконує такі функції:

1) Організовує виконання Конституції і законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, наказів Мінсоцполітики та Нацсоцслужби, забезпечує контроль за їх реалізацією;

2) здійснює моніторинг за дотриманням підприємствами, установами та організаціями правил, норм, стандартів у межах визначених повноважень;

3) аналізує стан і тенденції соціального розвитку в межах області та вживає заходів для усунення недоліків;

4) бере участь у підготовці пропозицій до проєктів програм соціально-економічного розвитку області, звітів голови облдержадміністрації для їх розгляду на сесії обласної ради;

5) вносить пропозиції щодо проєкту відповідного обласного бюджету;

6) забезпечує ефективне і цільове використання відповідних бюджетних коштів;

7) бере участь у підготовці заходів щодо регіонального розвитку;

8) розробляє в межах компетенції проєкти розпоряджень голови облдержадміністрації, у визначених законом випадках – проєкти нормативно-правових актів з питань соціального захисту населення;

9) бере участь у погодженні проєктів нормативно-правових актів, розроблених іншими органами виконавчої влади;

10) бере участь у розробленні проєктів розпоряджень голови облдержадміністрації, проєктів нормативно-правових актів, головними розробниками яких є інші структурні підрозділи облдержадміністрації;

11) готує самостійно або разом з іншими структурними підрозділами облдержадміністрації інформаційні та аналітичні матеріали, статистичну, адміністративну, оперативну звітність з питань, що належать до його

компетенції, для подання облдержадміністрації, Мінсоцполітики та Нацсоцслужбі;

12) забезпечує реалізацію заходів щодо запобігання корупції;

13) готує (бере участь у підготовці) проєкту угод, договорів, меморандумів, протоколів зустрічей делегацій і робочих груп у межах своїх повноважень;

14) розглядає в установленому законодавством порядку звернення громадян;

15) опрацьовує запити і звернення народних депутатів України та депутатів відповідних місцевих рад;

16) забезпечує доступ до публічної інформації, розпорядником якої є Департамент;

17) постійно інформує населення про стан здійснення визначених законом повноважень;

18) контролює органи місцевого самоврядування та надає методичну допомогу з питань виконання наданих їм законом повноважень органів виконавчої влади у сфері соціального захисту населення;

19) здійснює повноваження, делеговані органами місцевого самоврядування;

20) забезпечує в межах своїх повноважень виконання завдань мобілізаційної підготовки, цивільного захисту населення, дотримання вимог законодавства з охорони праці, пожежної безпеки;

21) організовує роботу з укомплектування, зберігання, обліку та використання архівних документів;

22) забезпечує в межах своїх повноважень реалізацію державної політики стосовно захисту інформації з обмеженим доступом;

23) забезпечує захист персональних даних;

24) готує пропозиції стосовно вдосконалення нормативно-правової бази з питань, що належать до його компетенції, і вносить їх в установленому порядку на розгляд облдержадміністрації, Мінсоцполітики та Нацсоцслужбі;

25) проводить моніторинг проблемних питань реалізації державної політики у сфері соціального захисту населення, готує та подає пропозиції щодо їх врегулювання облдержадміністрації, Мінсоцполітики та Нацсоцслужбі;

26) координує, контролює та забезпечує в межах повноважень виконання державних цільових програм;

27) організовує співробітництво місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування із профспілками та їхніми об'єднаннями, організаціями роботодавців та їхніми об'єднаннями;

28) у сфері соціально-трудових відносин, оплати праці та зайнятості населення організовує на засадах соціального діалогу проведення колективних переговорів та укладення територіальних угод із профспілками та їхніми об'єднаннями, організаціями роботодавців та їхніми об'єднаннями, що діють на території області; сприяє розвитку соціального діалогу, організації співробітництва облдержадміністрації з профспілками та їхніми об'єднаннями, організаціями роботодавців та їхніми об'єднаннями, координує організаційні заходи щодо створення територіальної тристоронньої соціально-економічної ради та забезпечує її діяльність;

29) у сферах соціальної підтримки населення, забезпечення державних соціальних гарантій окремим категоріям громадян:

– виконує координаційно-методичні функції та проводить моніторинг у сфері надання та виплати:

– державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю; державної соціальної допомоги на догляд (крім державної соціальної допомоги на догляд особам, зазначеним у пунктах 1 – 3 частини першої статті 7 Закону України «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю»); щомісячної компенсаційної виплати непрацюючій працездатній особі, яка доглядає за особою з інвалідністю I групи, самотніми особами, які досягли 80-річного віку; тимчасової державної соціальної допомоги непрацюючій особі, яка досягла загального пенсійного віку; державної допомоги сім'ям із дітьми; державної

соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям; державної соціальної допомоги особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю; тимчасової державної допомоги дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів, не мають можливості утримувати дитину або місце проживання їх невідоме; щомісячної грошової допомоги особі, яка проживає разом з особою з інвалідністю I чи II групи внаслідок психічного розладу, яка за висновком лікарської комісії медичного закладу потребує постійного стороннього догляду, на догляд за нею; допомоги на дітей, які виховуються у багатодітних сім'ях; щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг; одноразової грошової допомоги особам, які отримали тілесні ушкодження під час участі у масових акціях громадського протесту, що відбулися у період з 21 листопада 2013 року до 21 лютого 2014 року; одноразової грошової допомоги членам сімей осіб, смерть яких пов'язана з участю в масових акціях громадського протесту, що відбулися у період з 21 листопада 2013 року до 21 лютого 2014 року, а також особам, яким посмертно присвоєно звання «Герой України» за громадянську мужність, патріотизм, героїчне відстоювання конституційних засад демократії, прав і свобод людини, самовіддане служіння Українському народові, виявлені під час Революції гідності; одноразової грошової допомоги постраждалим і внутрішньо переміщеним особам, які перебувають у складних життєвих обставинах, що спричинені соціальним становищем, внаслідок яких особа частково або повністю не має здатності (не набула здатності або втратила її) чи можливості самостійно піклуватися про особисте (сімейне) життя і брати участь у суспільному житті; соціальних стипендій студентам (курсантам) державних вищих навчальних закладів III – IV рівня акредитації та вищих навчальних закладів I – II рівня акредитації, що входять до їх складу, без статусу окремих юридичних осіб, які навчаються за денною формою за державним замовленням інших видів державної підтримки відповідно до законодавства України;

– компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги відповідно до закону;

- субсидій на оплату житлово-комунальних послуг, придбання твердого та рідкого пічного побутового палива і скрапленого газу;
- пільг з оплати житлово-комунальних послуг, пільг на придбання твердого палива і скрапленого газу;
- забезпечує організацію та координацію роботи, пов'язаної з обліком внутрішньо переміщених осіб;
- здійснює контроль за правильністю і своєчасністю призначення та виплати структурними підрозділами з питань соціального захисту населення районних державних адміністрацій та виконавчих органів місцевого самоврядування компенсацій та інших соціальних виплат, виконанням інших заходів щодо соціального захисту населення відповідно до законодавства України;
- забезпечує і проводить організаційно-методичне керування роботою головних державних соціальних інспекторів і державних соціальних інспекторів;
- проводить координацію та методичний супровід діяльності органів місцевого самоврядування базового рівня, центрів надання адміністративних послуг щодо забезпечення ними приймання заяв і відповідних документів для призначення державної соціальної допомоги, зокрема із застосуванням програмного комплексу «Інтегрована інформаційна система «Соціальна громада» та передання їх органу, що призначає державну соціальну підтримку;
- виконує координаційно-методичні функції, проводить моніторинг і контролює в межах компетенції надання установлених законодавством пільг та реалізацію заходів щодо соціального захисту осіб з інвалідністю, ветеранів війни та праці, одиноких непрацездатних громадян, жертв політичних репресій, депортованих за національною ознакою осіб, які повернулися в Україну, дітей-сиріт, сімей загиблих військовослужбовців, багатодітних сімей та інших вразливих категорій громадян, координує роботу підприємств, установ, організацій з цих питань;
- організовує та координує роботу, пов'язану із визначенням статусу осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, осіб з інвалідністю

внаслідок війни та осіб, на яких поширюється дія законів України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» та «Про жертви нацистських переслідувань»;

- організовує роботу обласної комісії з визначення статусу осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи відповідно до Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»;

- організовує роботу обласної комісії з розгляду питань, пов'язаних з наданням статусу учасника війни відповідно до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»;

- забезпечує організацію виплати разової грошової допомоги до 05 травня відповідно до законів України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» та «Про жертви нацистських переслідувань», а також виплати винагороди жінкам, яким присвоєно почесне звання України «Мати героїня»;

- забезпечує організацію, контроль та методичне керівництво щодо санаторно-курортного лікування осіб з інвалідністю, ветеранів війни та праці, жертв нацистських переслідувань, громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, а також виплати грошових компенсацій замість санаторно-курортної путівки та вартості самостійного санаторно-курортного лікування деяким категоріям громадян;

- подає пропозиції щодо кандидатур на призначення довічних стипендій особам, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, учасникам бойових дій та особам, які зазнали переслідувань за правозахисну діяльність;

- забезпечує виплату довічних державних стипендій учасникам бойових дій, особам, які зазнали переслідувань за правозахисну діяльність, особам, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, систематично проводить аналіз призначених стипендій та інформує Мінсоцполітики про зміну їх одержувачів, організовує своєчасне подання документів на призначення довічних державних

стипендій учасникам бойових дій та особам, які зазнали переслідувань за правозахисну діяльність;

– організовує роботу із забезпечення ветеранів війни та учасників АТО/ООС житлом, посвідченнями, листами-талонами на пільговий проїзд, а також надсилає узагальнену інформацію до Міністерства з питань ветеранів війни України;

30) у сферах надання соціальних послуг (соціального обслуговування) населенню, проведення соціальної роботи:

– забезпечує реалізацію державної політики з питань надання соціальних послуг і соціальної роботи на регіональному рівні;

– узагальнює визначені виконавчими органами міських рад міст обласного значення, міських, сільських, селищних територіальних громад потреби в соціальних послугах, оприлюднює відповідні результати;

– інформує населення регіону про перелік соціальних послуг, їх зміст і порядок надання у формі, доступній для сприйняття особами з будь-яким видом порушення здоров'я;

– сприяє веденню Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг на регіональному рівні;

– здійснює контроль за дотриманням вимог Закону України «Про соціальні послуги»;

– проводить на регіональному рівні моніторинг надання соціальних послуг, оцінювання їх якості та оприлюднення відповідних результатів;

– координує діяльність суб'єктів системи надання соціальних послуг на регіональному рівні;

– забезпечує взаємодію надавачів соціальних послуг, органів, установ, закладів, фізичних осіб – підприємців, які в межах компетенції надають на регіональному рівні допомогу вразливим групам населення та особам/сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах, та/або здійснюють їх захист;

- забезпечує збір, аналіз та поширення відповідно до законодавства інформації щодо надання соціальних послуг, сприяння впровадженню успішного досвіду надання соціальних послуг;
- сприяє забезпеченню підвищення професійної компетентності/кваліфікації працівників, які надають соціальні послуги;
- забезпечує надання на території області соціальних послуг особам/сім'ям відповідно до їхніх потреб;
- здійснює контроль за цільовим використанням бюджетних коштів, спрямованих на фінансування соціальних послуг;
- забезпечує дотримання прав отримувачів соціальних послуг;
- забезпечує в межах повноважень організацію соціального замовлення; бере участь в оцінюванні конкурсних пропозицій, які подаються недержавними суб'єктами, що надають соціальні послуги, на конкурс із залучення бюджетних коштів для надання соціальних послуг;
- контролює дотримання стандартів і нормативів, визначених нормативно-правовими актами, щодо якості соціальних послуг, що надаються за рахунок бюджетних коштів комунальними установами, закладами, службами та недержавними організаціями;
- забезпечує організацію роботи зі створення та розвитку мережі закладів, установ, служб і притулків з надання соціальних послуг особам похилого віку, особам з інвалідністю, сім'ям/особам, які перебувають у складних життєвих обставинах і потребують сторонньої допомоги, у тому числі дітям, а також колишнім випускникам дитячих будинків і шкіл-інтернатів для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, на початковому етапі їхнього самостійного життя, особам, які постраждали від торгівлі людьми та насильства в сім'ї;
- проводить координацію та методологічне забезпечення діяльності обласних центрів соціальних служб;
- проводить роботу, пов'язану зі зміцненням матеріально-технічної бази інтернатних установ, інших закладів, установ та служб, які надають соціальні

послуги, підвищенням якості соціальних послуг, які ними надаються, вносить пропозиції щодо обсягу фінансування для утримання цих установ, закладів, служб;

- бере участь у плануванні бюджетних капітальних вкладень на будівництво установ і закладів соціального захисту населення;

- забезпечує ефективну роботу наглядової ради громадських рад щодо діяльності інтернатних установ системи соціального захисту населення та координує роботу громадських рад при будинках-інтернатах;

- організовує та контролює взаємодію інтернатних установ системи соціального захисту населення з органами Національної поліції;

- приймає рішення щодо направлення осіб, сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, до закладів, установ, служб, що надають соціальні послуги, зокрема з питань, пов'язаних із влаштуванням осіб похилого віку, осіб з інвалідністю, дітей з інвалідністю до інтернатних установ системи соціального захисту населення;

- сприяє впровадженню нових соціальних послуг, у тому числі платних, відповідно до законодавства;

- співпрацює з недержавними організаціями, службами та закладами, які надають соціальні послуги особам похилого віку, особам з інвалідністю, сім'ям з дітьми, сім'ям/особам, які перебувають у складних життєвих обставинах і потребують сторонньої допомоги, особам, які постраждали від торгівлі людьми, іншим соціально вразливим категоріям населення;

- сприяє громадським організаціям, волонтерам у наданні допомоги соціально незахищеним громадянам, які потребують волонтерської допомоги, та в поширенні інформації про організації та установи, що залучають до своєї діяльності волонтерів, фізичних осіб, організації та установи;

- у межах компетенції організовує роботу, пов'язану з наданням благодійної (гуманітарної) допомоги соціально незахищеним громадянам і сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах;

- у межах компетенції координує роботу структурних підрозділів соціального захисту населення районних державних адміністрацій, виконавчих органів місцевого самоврядування щодо опіки та піклування над повнолітніми недієздатними особами та особами, цивільна дієздатність яких обмежена;

- подає місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування при формуванні проєктів відповідних місцевих бюджетів пропозиції щодо передбачення у складі видатків на фінансування місцевих програм соціального захисту та соціального забезпечення відповідних коштів на компенсацію витрат суб'єктів, що надають соціальні послуги;

- співпрацює із закладами освіти в напрямі підготовки та підвищення кваліфікації соціальних працівників, фахівців із соціальної роботи, координує роботу з підвищення їхньої кваліфікації;

- сприяє реінтеграції в суспільство бездомних осіб та соціальній адаптації осіб, які відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк, відповідно до законів України «Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей», «Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк»;

- сприяє реалізації пробаційних програм щодо неповнолітніх осіб та осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням відповідно до Закону України «Про пробацію»;

- взаємодіє зі структурними підрозділами облдержадміністрації, органами місцевого самоврядування, міграційної служби, внутрішніх справ, а також з центрами зайнятості, підприємствами, установами, організаціями всіх форм власності з питань розвитку соціальних послуг у громаді;

31) з питань поліпшення становища сімей, запобігання насильству в сім'ї, оздоровлення та відпочинку дітей, забезпечення гендерної рівності та протидії торгівлі людьми:

- взаємодіє з територіальними громадами щодо організації та здійснення соціальної роботи, спрямованої на підтримку дітей, сімей та молоді, запобігання

потраплянню в складні життєві обставини, забезпечення сприятливих умов для всебічного розвитку сім'ї, найповнішої реалізації сім'єю своїх функцій;

- забезпечує реалізацію заходів із запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі та ефективну взаємодію усіх суб'єктів, які реалізують такі заходи;

- реалізовує на регіональному рівні державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, зокрема шляхом здійснення постійного контролю за своєчасністю та належністю вжиття відповідних заходів;

- забезпечує розроблення, затвердження та виконання регіональних програм у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі;

- забезпечує на регіональному рівні координацію та взаємодію діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі;

- веде облік даних про суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, на регіональному рівні;

- забезпечує підготовку фахівців, до компетенції яких належать питання запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, в тому числі фахівців, які реалізують програми для кривдників;

- забезпечує підготовку методичних рекомендацій щодо організації ведення діяльності та підвищення кваліфікації фахівців, до компетенції яких належать питання запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі;

- забезпечує ведення інформаційно-просвітницької діяльності (у тому числі підготовка та поширення відповідних матеріалів) щодо форм, причин і наслідків домашнього насильства і насильства за ознакою статі, заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі,

формування нетерпимого ставлення громадян до насильницької моделі поведінки у приватних стосунках;

- організовує та/або проводить регіональні соціологічні, психолого-педагогічні та інші дослідження щодо форм, причин і наслідків домашнього насильства і насильства за ознакою статі;

- проводить моніторинг стану виконання суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, визначених для них завдань щодо реалізації на регіональному рівні державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, надає їм методичну та практичну допомогу, з'ясовує проблемні питання у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі та вживає вичерпних заходів для їх розв'язання;

- звітує центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, про виконання повноважень у цій сфері;

- організовує проведення інформаційних кампаній з питань протидії торгівлі людьми;

- забезпечує створення та підтримку телефонних гарячих ліній, пунктів консультування та поширення інформаційно-просвітницьких матеріалів з питань запобігання торгівлі людьми;

- співпрацює з об'єднаннями громадян з питань запобігання торгівлі людьми;

- відповідно до визначеної Кабінетом Міністрів України процедури бере участь у роботі щодо встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми;

- згідно із Законом України «Про протидію торгівлі людьми» та відповідно до визначеного Кабінетом Міністрів України порядку забезпечує впровадження та функціонування національного механізму взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми;

- реалізує заходи, що сприяють викоріненню передумов торгівлі людьми, зокрема, щодо запобігання домашньому насильству та дискримінації за ознакою статі;
- вживає заходів для підвищення рівня обізнаності з питань, пов'язаних з торгівлею дітьми, батьків, осіб, які їх замінюють, та осіб, які постійно контактують з дітьми у сферах освіти, охорони здоров'я, культури, фізичної культури та спорту, оздоровлення та відпочинку, судовій та правоохоронній сферах;
- реалізує заходи, спрямовані на забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- спрямовує та координує діяльність Дніпропетровського обласного центру соціальних служб;
- сприяє створенню дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей;
- координує в межах повноважень проведення заходів, спрямованих на організацію оздоровлення та відпочинку дітей, сприяє збереженню та розвитку мережі дитячих оздоровчих закладів;
- координує діяльність дитячих закладів оздоровлення та відпочинку незалежно від форм власності та підпорядкування;
- координує та контролює організацію виїзду груп дітей на відпочинок та оздоровлення за кордон;
- надає в межах повноважень багатодітним сім'ям і сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах, підприємствам, установам, організаціям, об'єднанням громадян та окремим громадянам методичну допомогу з питань запобігання домашньому насильству, забезпечує координацію діяльності відповідних спеціалізованих установ;
- забезпечує в межах повноважень розроблення та проведення заходів, спрямованих на розв'язання соціальних проблем молодих сімей;
- надає структурним підрозділам соціального захисту населення районних, державних адміністрацій, органам місцевого самоврядування,

підприємствам, установам, організаціям методичну допомогу щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, протидії дискримінації за ознакою статі та торгівлі людьми, запобігання домашньому насильству; проводить збір і підготовку документів щодо встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми;

- сприяє створенню в разі необхідності реабілітаційних центрів для осіб, які постраждали від торгівлі людьми, притулків для осіб, які постраждали від домашнього насильства, надає консультаційно-методичну допомогу таким установам;

- організовує роботу обласної координаційної ради з питань сімейної та гендерної політики, попередження насильства в сім'ї, протидії торгівлі людьми;

- скеровує роботу обласної міжвідомчої супервізійної групи по роботі з сім'ями, які опинилися у складних життєвих обставинах;

32) у сфері соціальної інтеграції осіб з інвалідністю:

- сприяє розвитку реабілітаційних установ для осіб з інвалідністю та дітей з інвалідністю, подає органам місцевого самоврядування пропозиції щодо потреби в реабілітаційних установах, а також організації надання реабілітаційних послуг шляхом залучення недержавних організацій;

- координує діяльність реабілітаційних установ для осіб з інвалідністю та дітей з інвалідністю обласного підпорядкування;

- організовує роботу із забезпечення осіб з інвалідністю транспортними засобами, технічними та іншими засобами реабілітації;

- веде облік осіб з інвалідністю та дітей з інвалідністю для забезпечення їх автомобілями (в тому числі безоплатного та пільгового) відповідно до законодавства України;

- координує та контролює виплату компенсаційних виплат, передбачених законодавством України;

- аналізує та узагальнює потребу в забезпеченні осіб з інвалідністю та інших окремих категорій населення технічними та іншими засобами реабілітації,

автомобілями, санаторно-курортним лікуванням, компенсаційними виплатами, передбаченими законодавством України, з урахуванням гендерної складової;

– бере участь у створенні безперешкодного середовища для маломобільних категорій населення;

– створює умови для адаптації та інтеграції осіб з інвалідністю у суспільство;

33) організовує та забезпечує внутрішній контроль та внутрішній аудит діяльності підприємств, установ, організацій, що належать до сфери його управління, за результатами проведеної роботи звітує Мінсоцполітики, департаменту фінансів облдержадміністрації;

34) забезпечує контроль за веденням централізованого банку даних з проблем інвалідності (ЦБІ); Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб; Єдиного державного автоматизованого реєстру осіб, які мають право на пільги; Державного реєстру майнових об'єктів оздоровлення та відпочинку дітей; Єдиного державного реєстру отримувачів житлових субсидій; Реєстру посвідчень батьків багатодітної сім'ї та дитини з багатодітної сім'ї; підтримує єдине інформаційне і телекомунікаційне середовище у складі інформаційної інфраструктури Мінсоцполітики та власний сегмент локальної мережі;

35) здійснює інші повноваження, передбачені законодавством України та покладені розпорядженнями голови облдержадміністрації [35].

Комунальний заклад «Центр здійснення соціальних виплат та надання інформаційно-консультативної допомоги з питань соціального захисту населення» Дніпропетровської обласної ради» (далі – Заклад) заснований на спільній власності територіальних громад сіл, селищ, міст Дніпропетровської області й перебуває в управлінні Дніпропетровської обласної ради (далі – Орган управління майном).

Заклад створений з метою забезпечення реалізації державної політики у сфері соціального захисту та обслуговування населення, надання соціальної допомоги громадянам, які потребують підтримки з боку держави та проведення

єдиної державної політики з питань соціального захисту населення, підвищення ефективності інформаційно-консультативної з роботи з населенням та фахівцями структурних підрозділів з питань соціального захисту населення.

Головними завданнями Закладу є:

Підготовка документів на виплату всіх видів соціальної допомоги, житлових субсидій у готівковій формі на придбання твердого і рідкого пічного палива і скрапленого газу, компенсаційних виплат інвалідам, виплат громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, інших грошових виплат (далі – соціальна допомога, інші грошові виплати).

Здійснення контролю за правильністю призначення, перерахунку, нарахування і виплати всіх видів соціальної допомоги, інших грошових виплат.

Упровадження у структурних підрозділах з питань соціального захисту населення місцевих органів влади та об'єднаних територіальних громад уніфікованих комп'ютерних технологій, підтримка функціонування їх апаратно-програмних засобів у складі єдиної відомчої інформаційної системи, підтримка єдиного інформаційного і телекомунікаційного середовища з питань надання всіх видів соціальної допомоги, інших грошових виплат, організація збору, опрацювання, систематизації інформації про пільгові категорії громадян. Підтримка та зберігання електронної інформації в актуальному стані.

Здійснення моніторингу даних єдиної відомчої інформаційної системи з метою відстеження фінансових операцій щодо здійснення соціальних виплат; аналіз та оцінювання тенденцій у співвідношеннях показників виплат соціальної допомоги та факторів соціального рівня життя, а також розробка та впровадження соціально спрямованих рекомендацій стосовно функціонування цієї системи та її супроводу.

Джерелами фінансування Закладу є видатки обласного бюджету, добровільні пожертвування, благодійні внески юридичних та фізичних осіб, інші джерела, не заборонені законодавством.

Заклад відповідно до покладених на нього завдань:

Забезпечує виконання Конституції України і законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України.

Здійснює вхідний облік та контроль документів з питань призначення соціальної допомоги, інших грошових виплат, які надходять від структурних підрозділів з питань соціального захисту населення місцевих органів влади, підприємств, організацій та установ.

Перевіряє правильність визначення структурними підрозділами з питань соціального захисту населення місцевих органів влади права на призначення соціальної допомоги, інших видів грошових виплат. Забезпечує оформлення виплатних документів та їх відправку на виплату відповідно до погоджених графіків.

Передає структурним підрозділам з питань соціального захисту населення місцевих органів влади документи з питань виплати соціальної допомоги, інших грошових виплат.

Вживає заходів щодо запобігання переplat і недоplat соціальної допомоги, інших грошових виплат спільно із структурними підрозділами з питань соціального захисту населення місцевих органів влади.

Запроваджує прогресивні форми організації праці, розробляє і здійснює заходи щодо підвищення її продуктивності, поліпшення якості і скорочення термінів обробки документів.

Запроваджує і супроводжує у структурних підрозділах з питань соціального захисту населення місцевих органів влади та об'єднаних територіальних громадах уніфіковані комп'ютерні технології обробки документації одержувачів грошової допомоги, соціального моніторингу, інтегрованої аналітичної обробки інформації з питань соціального захисту населення, забезпечує підготовку та надання методичних рекомендацій з цих питань.

Проводить перерахунки розмірів грошової допомоги (в тому числі у зв'язку з індексацією), забезпечує своєчасну підготовку бухгалтерської та статистичної звітності з використанням уніфікованих програмних засобів.

Підтримує за допомогою уніфікованих програмних засобів у актуальному стані бази даних одержувачів соціальної допомоги, інших грошових виплат за категоріями та одержувачів пільг.

Здійснює методичне забезпечення діяльності структурних підрозділів з питань соціального захисту населення місцевих органів влади та об'єднаних територіальних громад у регіоні щодо впровадження та експлуатації уніфікованих комп'ютерних технологій обробки інформації з питань надання соціальної допомоги, інших грошових виплат, навчання структурних підрозділів.

На підставі аналізу баз даних одержувачів соціальної допомоги, інших грошових виплат у встановлені терміни подає департаменту соціального захисту населення облдержадміністрації відповідну звітність, а також вносить пропозиції щодо поглиблення адресності соціального захисту громадян.

Організовує роботи з установаження загальносистемного прикладного програмного забезпечення.

Забезпечує у межах своїх повноважень захист прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб.

Забезпечує здійснення заходів щодо запобігання і протидії корупції.

Забезпечує своєчасний розгляд усних та письмових звернень громадян з питань, що належать до його компетенції, питань здійснює їх аналіз, вживає заходів щодо усунення причин, які їх породжують.

Опрацьовує запити і звернення народних депутатів України та депутатів місцевих рад.

Забезпечує доступ до публічної інформації, розпорядником якої є, згідно з чинним законодавством.

Організовує роботу з укомплектування, зберігання, обліку та використання архівних документів Закладу.

Забезпечує у межах своїх повноважень реалізацію державної політики щодо захисту інформації.

Готує пропозиції стосовно вдосконалення нормативно-правової бази з питань, що належать до його компетенції, і вносить їх у встановленому порядку на розгляд департаменту соціального захисту населення облдержадміністрації.

Проводить єдину державну політику з питань соціального захисту населення, підвищення ефективності інформаційно-консультативної роботи з населенням та фахівцями структурних підрозділів з питань соціального захисту населення області шляхом інформування про всі невідкладні завдання та заходи з питань соціального захисту населення, що вживаються відповідно до прийнятих законодавчих актів України.

Здійснює інформаційно-консультативну роботу з питань соціального захисту населення області, координацію та вдосконалення інформаційно-консультативного обміну між Мінсоцполітики України, облдержадміністрацією, її структурними підрозділами, управліннями, службами, райдержадміністраціями, районними радами, об'єднаними територіальними громадами.

Бере участь в організації, розробці та запровадженні сучасних програмно-технічних рішень щодо обробки інформації з питань соціального захисту населення, автоматизованого контролю якості занесеної інформації в комп'ютерні бази даних соціальної сфери з метою отримання інформаційно-аналітичних матеріалів у автоматизованих режимах.

Забезпечує автоматизовану обробку статистичних звітів за напрямками соціального захисту населення на базі ПЕОМ, підготовка аналітичних матеріалів для проектів регіональних програм соціального захисту окремих категорій громадян.

Здійснює інші передбачені законом повноваження.

Заклад в установленому законодавством порядку та у межах повноважень взаємодіє з органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, територіальними органами міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, а також підприємствами, установами і організаціями з метою створення умов для провадження послідовної та узгодженої діяльності щодо строків,

періодичності одержання й передачі інформації, необхідної для належного виконання покладених на нього завдань та здійснення запланованих заходів.

У Закладі можуть створюватися постійно діючі та тимчасові комісії та робочі групи, склад яких затверджується директором Закладу [36].

3.4. Цифровізація та впровадження новітніх технологій в органах соціального захисту населення

Сьогодні дедалі актуальнішим стає питання трансформації соціальної сфери для роботи в умовах соціальної та цифрової інформатизації.

Якісна та ефективна підготовка соціальної сфери для роботи в умовах нових трансформаційних процесів, повинно бути одним із головних пріоритетів будь-якої держави.

У цій сфері основоположним є розпорядження кабінету міністрів України від 28 жовтня 2020 року «Про схвалення Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери». В цьому документі визначено основні напрями та важливі завдання цифрової трансформації соціальної сфери, а саме системи соціального захисту громадян України на основі єдиних стандартів. Розвиток цифрової трансформації соціальної сфери повинен підвищити ефективність соціального захисту населення. Для найбільш вразливих верств населення дуже важливо, щоб соціальний захист громадян відбувався ефективно і скоординовано.

Дія. Наявність смартфона й доступу до інтернету істотно полегшують життя співгромадянам, які через війну вимушені переїхати в межах країни. У застосунку «Дія» внутрішньо переміщені особи можуть скористатися корисними електронними послугами.

Сьогодні внутрішньо переміщені особи можуть отримати довідку внутрішньо переміщеної особи через застосунок «Дія», цей документ дає змогу отримувати передбачені державою соціальні виплати.

Для цього потрібно встановити застосунок «Дія» на смартфон та пройти авторизацію. Через банк-ID Дія автоматично відобразяться всі дані про особу та документи, які є в доступі.

Раніше довідку внутрішньо преміщеної особи можна було отримати:

- у виконавчих органах сільських, селищних, міських рад;
- у центрах надання адміністративних послуг;
- у структурних підрозділах з питань соцзахисту населення районних, районних у м. Києві та Севастополі держадміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі їх створення) рад.

Довідка внутрішньо преміщеної особи необхідна для:

- відкриття рахунків у банках;
- відновлення або вклеювання фотокартки в паспорт громадянина України;
- отримання соціальних виплат і компенсацій;
- сплати податків за місцем проживання;
- у сервісних центрах МВС;
- під час зарахування до школи або дитсадка.

Юридична сила довідки внутрішньо преміщеної особи в «Дії» визначена постановою Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 р. № 509 [48].

ЄІССС. З метою успішної цифровізації соціальної сфери й надання якісних соціальних послуг населенню Міністерство соціальної політики з 1 жовтня впроваджено в дослідно-промислову експлуатацію Єдиної інформаційної системи соціальної сфери (далі – ЄІССС) в нашому регіоні.

Найголовнішими критеріями оцінки надання соціальних послуг завжди були доступність і швидкість. Саме тому використання ЄІССС, основою якого є Єдиний соціальний реєстр (ЄСР), у якому сконцентрована інформація про кожного, хто має право, отримує чи колись отримував будь-який вид державної соціальної підтримки, має сприяти розвитку прямих, прозорих, партнерських відносини між владою та громадянами [49].

Відбудеться централізоване призначення: ЄІССС забезпечить повну верифікацію соціальних виплат, дозволить уникнути існування «двійників» і «мертвих душ» у централізованій системі шляхом здійснення перевірки достовірності даних, поданих заявником ще на стадії опрацювання заяви, тобто до прийняття рішення щодо призначення соціальних виплат.

Завдяки достовірності і повноті всіх даних в ЄІССС про людину, яка подала заяву на отримання державної допомоги, вона зможе скористатися послугою з призначення соціальної виплати за кілька хвилин і без додаткових довідок.

Зараз ЄІССС можна використовувати при призначенні наступних допомог:

- державна соціальна допомога особам з інвалідністю та дітям з інвалідністю;
- допомога на дітей одиноким матерям;
- допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування;
- державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям;
- допомога особі, яка доглядає за хворою дитиною.

Найближчими роками до системи увійдуть усі види соціальних виплат – від пенсій та субсидій до виплат по малозабезпеченості і допомоги по безробіттю.

До неї також будуть включені всі 125 адміністративних послуг соціального характеру.

Особливу увагу слід приділити призначенню допомоги внутрішньо переміщеним особам, адже він наразі дуже необхідний.

Тому переваги ЄІССС стануть у нагоді при призначенні цієї допомоги:

- спрощення роботи співробітників управлінь соцзахисту населення з документами внутрішньо переміщених осіб (більшість призначень буде в автоматичному режимі);
- дозволить людям швидше отримати довідку внутрішньо переміщеної особи;

– забезпечення максимальної інформаційної взаємодії з державними реєстрами, що знизить можливість помилок та неточностей при призначенні та скоротить час на підтвердження інформації.

Завдяки використанню ЄІССС можна забути про паперові документи, безліч копій та терміни дії довідок. Отримувачі допомог бачитимуть та контролюватимуть всю інформацію про себе щодо соціального захисту в особистому електронному кабінеті.

Замість 1,5 місяці очікування соціальної допомоги людина зможе її отримати за декілька днів.

Цифрова трансформація соціальної сфери сприяє спрощенню процедур оформлення тих чи інших видів соціальної підтримки, надає більше можливостей зробити це дистанційно, без відвідування установ, створюються умови для людей, щоб цей процес був для них максимально комфортним.

Єдина інформаційна система соціальної сфери (ЄІССС) надасть можливість кожному громадянину, який потребує соціальної підтримки, швидко отримати будь-який вид допомоги через фронт-офіс у територіальній громаді та ЦНАПі, або через електронні сервіси Порталу «Дія» [50; 51].

Чат-бот «СоцДопомога». Розвиток соціальних мереж, створення персоналізованих помічників, чат-ботів і алгоритмів, що допомагають одержувачам допомоги знайти необхідну інформацію швидко та у повному обсязі, є сьогодні дуже перспективним напрямком роботи. Тому КЗ «Центр здійснення соціальних виплат «ДОР» за підтримки департаменту соціального захисту населення Дніпропетровської ОДА розробив перший чат-бот «СоцДопомога» для мешканців Дніпропетровщини, скористатися яким можна за посиланням: https://t.me/SocialDnipro_bot.

Ця послуга стане незамінним помічником для тих отримувачів допомоги, хто прагне отримувати інформацію в простій і зрозумілій формі.

Соціальний чат-бот спрощує спілкування спеціалістів соціальної сфери та отримувачів допомог. Він містить відповіді на найпопулярніші питання, що виникають під час звернень до органів соціального захисту, пропонує зворотній

дзвінок та зв'язок з необхідним спеціалістом. По суті соціальний чат-бот є двостороннім каналом зв'язку, який вже надав близько 800 відповідей, переважно з питань дотримання прав внутрішньо-переміщених осіб.

Для мешканців нашого регіону доступні наступні функції чат-боту:

- ВПО-SOS;
- ВПО;
- протезування;
- виплата до 5 травня;
- виконання рішень суду;
- житлові субсидії;
- контакти;
- зв'язатись з КЗ.

Основними перевагами цього чат-боту є: якісна взаємодія (користувач отримує тільки ту інформацію, на яку в нього був запит); забезпечення зворотного зв'язку; надання інформації в форматі 24/7.

Перший соціальний чат-бот «СоцДопомога» полегшить та оптимізує обмін інформацією, яка необхідна користувачу для звернень до органів соціального захисту.

У своїй науковій статті присвяченій цифровізації соціальної сфери (див. Додаток А) я також наголошував на тому, що наявність автоматизованих сервісів не тільки зробить роботу ефективнішою, а й знизить корупційну складову. Впровадження електронного документообігу знизить помилки людського фактору. Таким чином, цифрова трансформація соціальної сфери дуже важлива для громадян України сьогодні і її впровадження несе в собі більше позитивні моменти.

Треба наголосити, що запровадження цифрової трансформації соціальної сфери несе в собі такі зміни:

- автоматизована система контролю і управління;
- електронний документообіг;
- ефективний соціальний захист громадян;

- захист персональних даних громадян;
- існування єдиної інформаційної бази соціальної сфери;
- контроль фінансових надходжень у соціальній сфері;
- підвищення ефективності якості обслуговування у соціальній сфері;
- подолання бюрократичної складової у соціальній сфері;
- подолання дублювання процесів, пов'язаних із соціальним захистом;
- скорочення працівників установ соціального захисту [52].

Дуже важливо, що уряд вбачає в цьому один із головних пріоритетів вдосконалення соціальної сфери тому, що завданням будь-якої держави є законодавчо і практично підтримувати громадян, які потребують допомоги [53; 54].

Аналіз нормативно-правового регулювання прав на соціальний захист та дослідження контингенту внутрішньо переміщених осіб, який ми провели у третьому розділі на Дніпропетровщині дає можливість говорити, що та кількість внутрішньо переміщених осіб, яка на 04.11.2022 сягнула 354 234, є великим навантаженням на органи соціального захисту. Причому кількість внутрішньо переміщених осіб постійно зростає, більшість з них це жінки з дітьми, особи похилого віку, люди з інвалідністю, що потребують захисту від держави. Оскільки на регіональному рівні виконання державної політики в соціальній сфері покладено на Департамент соціального захисту населення Дніпропетровської обласної державної адміністрації, а сам процес виплати та нарахування допомог на Комунальний заклад «Центр здійснення соціальних виплат та надання інформаційно-консультативної допомоги з питань соціального захисту населення» Дніпропетровської обласної ради» рекомендовано впровадження новітніх державних програм і застосунків в соціальному захисті: застосунку «Дія», ЄІССС, для прискорення покращення якості надання соціальної допомоги. Розроблено власний доробок чат-бот «СоцДопомога», який здійснює консультації населення.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження отримано низку результатів, які характеризують як загальні риси державної політики в соціальній сфері стосовно внутрішньо переміщених осіб, так й особливості її реалізації в Дніпропетровській області, яка стала місцем прихистку для 354 234 тис. мешканців інших регіонів:

Досліджено статус внутрішньо переміщеної особи, як фізичної особи, яка внаслідок обставин об'єктивного характеру, спричинених військовими діями, окупацією чи анексією території, надзвичайними ситуаціями природного чи техногенного характеру, змінила своє місце проживання в межах державно визнаних кордонів та набула відповідного правового статусу згідно із законодавством.

Проаналізовано статус внутрішньо переміщеної особи як спеціального суб'єкта права соціального забезпечення чинним законодавством України передбачені особливості реалізації нею прав на пенсійне забезпечення, соціальний захист на випадок безробіття, грошову допомогу, медичну допомогу.

Встановлено, що наявність статусу внутрішньо переміщеної особи зумовлює реалізацію нею передбачених законодавством спеціальних прав, які не можуть бути безстроковими або надаватися довічно. Одночасно існує низка правових питань, які потребують доопрацювання. До них належать: доповнення статті 12 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» додатковою підставою скасування дії довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи та внесення відомостей про це в Єдину інформаційну базу даних про внутрішньо переміщених осіб (припинення статусу внутрішньо переміщеної особи) після реалізації нею комплексу спеціальних прав.

Визначено, що соціальний захист внутрішньо переміщених осіб – це система організаційних, правових, економічних, фінансових заходів, спрямованих на убезпечення зазначених осіб від негативних наслідків настання

соціального ризику (військові дії, окупація чи анексія територій, надзвичайні ситуації природного чи техногенного характеру).

Проаналізовано, що чинне національне законодавство України потребує вдосконалення в частині визначення особливостей правового статусу незахищених категорій серед переселенців, пов'язаних із наданням додаткового захисту таким категоріям із притаманною чи можливою вразливістю.

З'ясовано, що законодавча база стосовно надання соціального захисту внутрішньо переміщених осіб не є досконалою в Україні, це можна прослідкувати в конституційно-правовому статусі внутрішньо переміщених осіб:

- його тимчасовість;
- наділення внутрішньо переміщених осіб спеціальними, додатковими правами й обов'язками, обумовленими особливостями їхнього становища й потребами;
- залежність обсягу й порядку реалізації таких прав та обов'язків від того, чи є такі внутрішньо переміщені особи за своїм загальним правовим статусом громадянами України, іноземцями чи особами без громадянства;
- спільність для певного кола осіб (які не порушують чинне законодавство), визнаних законодавством внутрішньо переміщеними.

Визначено, що під поняттям «конституційно-правовий статус внутрішньо переміщених осіб в Україні» слід розуміти правове становище громадян України, іноземців, визнане Конституцією та законами України, які не суперечать Конституції і профільному Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» та актам органів місцевого самоврядування. Проаналізовані законодавчі документи, які закріплюють конституційно-правовий статус внутрішньо переміщених осіб, свідчать, що сучасна Українська держава оперативно відреагувала на виклики історії, не стала замовчувати наявні факти та в максимально короткий термін ухвалила важливі нормативно-правові акти, що є складовою правового становища внутрішньо переміщених осіб й дають змогу швидше адаптуватися до життя в нових

територіальних громадах та отримувати необхідну соціальну підтримку й допомогу.

Аналіз міжнародного досвіду показує, що вирішення проблем та задоволення потреб ВПО є предметом професійної діяльності соціальних працівників. Права і свободи внутрішньо переміщених осіб та особливості роботи з ними закріплені в таких міжнародних документах, як «Керівні принципи з питань про переміщених осіб всередині країни» УВКБ ООН та IV Женевська конвенція. Рекомендовано у вирішенні питань вимушених переселенців використовувати досвід таких країн як Азербайджан, Грузія, Молдова.

Проаналізувавши національне законодавство наведених вище країн, що регламентує правовий статус внутрішньо переміщених осіб, з'ясовано те, що у зазначених вище країнах внутрішньо переміщених осіб надаються такі види соціального захисту, як: грошові виплати (одноразові або щомісячні); тимчасове проживання у спеціальних закладах (осіб похилого віку, дітей, родин осіб з інвалідністю); медична допомога; надання медичних препаратів та лікарських засобів; пільги у сфері освіти (зарахування дітей до дошкільних закладів, здобуття середньої освіти); гуманітарна допомога тощо.

Досліджено вітчизняне законодавство, встановлено, що дотримання прав, свобод та законних інтересів внутрішньо переміщених осіб здійснюється відповідно Конституції та законів України, міжнародних договорів та інших нормативних актів, а забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб відповідає, перш за все, Кабінет Міністрів України, центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування.

Тимчасова окупація та війна в Україні, спричинили внутрішнє переміщення осіб, що є соціальним ризиком, від несприятливих наслідків якого чинним законодавством України передбачені заходи соціального захисту внутрішньо переміщених осіб.

Проаналізовано роботу Департаменту соціального захисту населення Дніпропетровської обласної державної адміністрації та КЗ «Центр здійснення

соціальних виплат та надання інформаційно-консультативної допомоги з питань соціального захисту населення» Дніпропетровської обласної ради в регіональній системі надання соціального захисту на регіональному рівні в системі організаційних, правових, економічних, фінансових заходів держави, спрямованих на убезпечення зазначених осіб від негативних наслідків настання соціального ризику.

Доведено на прикладі аналізу контингенту внутрішньо переміщених осіб в Дніпропетровській області важливість практикування як короткострокових (кризове втручання, аутріч-робота, орієнтована на завдання модель соціальної роботи), так і довгострокових стратегії втручання, орієнтовані на системно-екологічну модель соціальної роботи та розвиток громад.

Рекомендовано впровадження автоматизованих сервісів, що значною мірою полегшують роботу працівників соціальної сфери. Завдяки яким внутрішньо преміщені особи можуть сформувавши довідку внутрішньо переміщеної особи та звернутися до органів соціального захисту – застосунок «Дія». Продовжується урядова програма з промислового впровадження та експлуатації ЄІССС на Дніпропетровщині.

Розроблено КЗ «Центр здійснення соціальних виплат «ДОР» за підтримки департаменту соціального захисту населення Дніпропетровської ОДА чат-бот «СоцДопомога» для мешканців Дніпропетровщини, який успішно працює та надає консультативну допомогу внутрішньо переміщеним особам. З жовтня чат-бот «СоцДопомога» надав понад 6773 автоматизованих відповідей, активними підписниками є 1038 мешканців Дніпропетровщини, з них 157 осіб звернулися за індивідуальною консультацією до соціального менеджера за допомогою застосунку.

Вважаю за доцільне застосування подібних програм в органах соціального захисту з метою консультації населення та зменшення навантаження на працівників державних установ, що здійснюють роботу з внутрішньо переміщеними особами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Чихірьов В. Л. Правовий статус внутрішньо переміщених осіб. *Конституційно-правові академічні студії*. 2/2017. URL : <http://constlegalstudies.in.ua/archive/2-2017/5.pdf> (дата звернення: 10.10.2022).
2. Каліущенко І. М. Міжнародно-правові стандарти забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб та їх впровадження в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 2. С. 157 – 160.
3. Лушпієнко Ю. Конституційно-правовий статус біженців та внутрішньо переміщених осіб в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 2. С. 188–193.
4. Басова І. С. Внутрішньо переміщена особа як суб'єкт права соціального забезпечення. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/11515/Basova%20I.pdf?sequence=3&isAllowed=y> (дата звернення: 21.10.2022).
5. Басова І.С. Внутрішньо переміщені особи в Україні: історично-правовий аспект. *Альманах права*. 2017. Вип. 8. С. 296 – 301.
6. Басова І.С. Внутрішньо переміщені особи: теоретичні та практичні проблеми. *Правова держава*. 2016. Вип. 27. С. 504 – 511.
7. Формування державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в умовах системних криз в Україні. Т. 2: [моногр.] / за заг. ред. О.В. Балуєвої; Донецький державний університет управління. Кривий Ріг : Вид. Р.А. Козлов, 2017. 261 с.
8. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254K/96-вр>.
9. Динаміка міграції в Україні: де живе найбільше переселенців. Міністерство соціальної політики України. URL : <https://mtot.gov.ua/ua/kilkist-zareestrovanih-vpo-stanom-na-13-kvitnja> 2020-r_2289161300065911930 (дата звернення: 05.10.2022)

10. Крахмальова К. О. Адміністративно-правове забезпечення статусу внутрішньо переміщених осіб в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ, 2017. 210 с.

11. Басова І. С. Внутрішньо переміщені особи в документах ООН. *Напрями розвитку науки трудового права та права соціального забезпечення*: матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 25-річчю каф. труд. та госп. права Харк. нац. унів. внутр. справ (м. Харків, 3 лист. 2017 р.). Харків: Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2017. С. 448 – 451.

12. Басова І. С. Внутрішньо переміщені особи та їх місце в реформуванні соціальної сфери. *Правова реформа в сучасних умовах: досягнення і перспективи*: матер. VI міжн. наук.-практ. конфер. (м. Київ, Нац. авіац. універ., 26 лют. 2016 р.). Тернопіль: Вектор, 2016. Т. II. С. 31 – 33.

13. Basova I. Internally Displaced Persons and Their Legal Status: The Ukrainian Context. *Juridica International*. 2017. No. 26. P. 113 – 124.

14. Басова І. С. Пенсіонування внутрішньо переміщених осіб в Україні як новий виклик для пенсійної системи. *Пенсійне забезпечення в Україні та Білорусі: історія становлення і перспективи розвитку* : монографія/за ред.: М. Шумила, І. Комоцької. Київ: Ніка-Центр, 2018. С. 127 – 149.

15. Басова І. С. Захист права на житлове забезпечення внутрішньо переміщених осіб. *Захист прав внутрішньо переміщених осіб* : монографія / за заг. ред. О.Я. Рогача, М.В. Савчина, М.В. Менджул. Ужгород: РІК-У, 2018. С. 177 – 201.

16. Басова І. С. До проблеми правового статусу внутрішньо переміщених осіб-дітей в Україні. *Держава і право*. 2016. Вип. 73. С. 272 – 285.

17. Басова І. С. Внутрішньо переміщені особи – діти як суб'єкт права соціального забезпечення. *Ефективність норм права* : матеріали VII міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 17 лист. 2016 р.). Київ : Ніка-Центр, 2016. С. 153 – 157.

18. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 1. Ст. 1.

19. Менджул М. В., Паніна Ю. С. Поняття «внутрішньо переміщена особа»: порівняльний аналіз законодавства України та зарубіжних країн. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 4. С. 296.

20. Натія Челидзе. Лица, ищущие убежища, беженцы и внутренне перемещенные лица (ВПЛ): проблемы социальной сплоченности в Грузии. 2013. С. 3. URL: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/62756/Explanatory%20Notes_2013-131.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 19.09.2022)

21. Алімова І. Є. (2018). Практика зарубіжних країн у сфері соціального захисту внутрішньо переміщених осіб. URL: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.52.2017.149418> (дата звернення: 21.10.2022)

22. Делія Ю. В. Конституційно-правові основи місцевого самоврядування в Україні: проблеми теорії та практики : монографія. Донецький інститут внутрішніх справ при Донецькому національному університеті, НД та РВВ ДЮІ МВС, 2004. 280 с.

23. Лушпієнко Ю. Конституційно-правовий статус біженців та внутрішньо переміщених осіб в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 2. С. 188 – 193.

24. Грабар Н. Адміністративно-правовий статус біженців в Україні: монографія. Львів, 2008. 243 с.

25. Алфьоров С. М. Адміністративне право. Загальна частина. навч. посіб. / С. М. Алфьоров, С. В. Ващенко, М. М. Долгополова, А. П. Купін. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 216 с.

26. Вдосконалення національного законодавства України стосовно захисту прав людини ВПО. Проект Ради Європи «Посилення захисту прав людини ВПО в Україні» [Електронний ресурс]. URL: <https://rm.coe.int/1680693ca7> (дата звернення: 23.10.2022)

27. Гриценко І. С. Загальне адміністративне право : підручник / І. С. Гриценко, Р. С. Мельник, А. А. Пухтецька та ін. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 568 с.

28. Коллер Ю. С. Шляхи вдосконалення регулювання відносин у сфері захисту соціальних прав ВПО в Україні. *Проблеми захисту прав і свобод вимушених переселенців, а також інтересів громадян або держави на тимчасово окупованих територіях та в районах проведення антитерористичної операції* : матеріали міжнародного круглого столу. Київ : Національна академія прокуратури України, 2016. С. 88 – 91.

29. Крахмальова К. О. Стан досліджень статусу ВПО в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 3. С. 142.

30. Макарова О. В. Соціальна політика в Україні : монографія / О. В. Макарова; Ін-т демографії та соц. досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. Київ, 2015. 244 с.

31. Малиха М. І. До проблеми сутності поняття «внутрішньо переміщені особи»: державна політика та регіональна практика. *Грані*. 2015. № 8. С. 6 – 11.

32. Олійник А. Ю. Конституційно-правовий механізм забезпечення основних свобод людини і громадянина в Україні : монографія. Київ : Алерта: КНТ, Центр навч. л-ри, 2008. 472 с.

33. Офіційний облік переселенців підрозділами соціального захисту населення [Електронний ресурс] / Міністерство соціальної політики України. 2022. URL: <http://www.msp.gov.ua/news/12932.html> (дата звернення: 12.10.2022)

34. Про затвердження Положення про Департамент соціального захисту населення Дніпропетровської обласної державної адміністрації у новій редакції : Розпорядження голови Дніпропетровської облдержадміністрації від 14 квітня 2021 року № Р-353/0/3-21. URL: <https://adm.dp.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-polozhennya-pro-departament-socialnogo-zahistu-naselennya> (дата звернення: 01.10.2022)

35. Дніпропетровська обласна державна адміністрація: вебсайт. URL: <https://adm.dp.gov.ua/dniprooda/pro-oda/departamenti-ta-upravlinnya/departament-socialnogo-zahistu-naselennya/osnovni-zavdannya-ta-funkciyi> (дата звернення: 06.10.2022).

36. Статут комунального закладу «Центр здійснення соціальних виплат та надання інформаційно-консультативної допомоги з питань соціального захисту населення» Дніпропетровської обласної ради», затверджений рішенням Дніпропетровської обласної ради від 19 жовтня 2018 року № 388-14/VII. С. 1-11.

37. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20 березня 2014 року № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> (дата звернення: 10.10.2022).

38. Про державну допомогу сім'ям з дітьми : Закон України від 21 листопада 1992 року № 2811-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-12#Text> (дата звернення: 10.10.2022).

39. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 23 вересня 1999 року № 1105-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text> (дата звернення: 10.10.2022).

40. Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям : Закон України від 1 червня 2000 року № 1768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1768-14#Text> (дата звернення: 10.10.2022).

41. Про затвердження Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 року № 1751. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1751-2001-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.10.2022).

42. Про затвердження Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям : Постанова Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2003 року № 250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/250-2003-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.10.2022).

43. Деякі питання здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам : Постанова Кабінету Міністрів України від 8 червня 2016 року № 365. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/365-2016-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.10.2022).

44. Про деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам : Постанова Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 року № 332. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.10.2022).

45. Про затвердження Порядку компенсації витрат за тимчасове розміщення внутрішньо переміщених осіб, які перемістилися у період воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 19 березня 2022 року № 333 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.10.2022).

46. Про затвердження Порядку надання матеріального забезпечення деяким категоріям застрахованих осіб : Постанова правління Фонду соціального страхування від 24 січня 2017 року № 8. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0008890-17#Text> (дата звернення: 10.10.2022).

47. Про затвердження Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 року № 1751. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1751-2001-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.10.2022).

48. Міністерство та Комітет цифрової трансформації України: вебсайт. URL: <https://diia.gov.ua/news/v-diyi-mozhna-bude-zminiti-misce-prozhivannya-v-proti-skasuvati-status-doluchajtesya-do-zapisu-na-beta-test> (дата звернення: 27.10.2022).

49. Економічна правда: вебсайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/09/9/691314/> (дата звернення: 27.10.2022).

50. Урядовий портал: вебсайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/z-1-lyutogo-rozpochinayetsya-doslidna-ekspluatsiya-yeiss-u-zhitomirskij-ta-rivnenskij-oblastyah> (дата звернення: 28.10.2022).

51. Дніпропетровська обласна державна адміністрація: вебсайт. URL: <https://adm.dp.gov.ua/news/na-dnipropetrovshchini-zapustili-pershij-v-oblasti-socialnij-chat-bot> (дата звернення: 28.10.2022).

52. УНІАН: вебсайт. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/vpro-mozhut-otrimati-vsyu-nakopichenu-sumu-dopomogi-12043164.html> (дата звернення: 13.11.2022).

53. Факти. Як знятися з обліку ВПО : вебсайт. URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/suspilstvo/20221121-yak-znyatysya-z-obliku-vpro-instrukciya/> (дата звернення: 21.11.2022).

54. Zn.ua. Статус ВПО: вебсайт. URL: <https://zn.ua/ukr/UKRAINE/jak-pereselentsjam-znjatisja-z-obliku-shcho-dlja-tsoho-potribno.html> (дата звернення: 21.11.2022).

ДОДАТКИ

Додаток А**Основні тези наукової статті****ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ****Таранцов Євгеній Юрійович**

Директор КЗ «Центр здійснення соціальних виплат та надання інформаційно-консультативної допомоги з питань соціального захисту населення» Дніпропетровської обласної ради в регіональній системі надання соціального захисту.

Гребенюк Дарія Іванівна

Заступник начальника відділу контролю за призначенням КЗ «Центр здійснення соціальних виплат та надання інформаційно-консультативної допомоги з питань соціального захисту населення»
м. Дніпро, Україна
vataraseo@gmail.com
grebenyuk.d.i21101991@gmail.com

Вступ. Стрімкий розвиток суспільних відносин зумовлює використання інформаційних технологій у всіх сферах життя, у тому числі у сфері надання соціальних послуг. Зараз суспільство живе в час, коли надання інформаційних послуг через мережу Інтернет є нормою. Проте відсутність ефективного механізму інформування отримувачів соціальних послуг про умови та порядок отримання унеможливають головне завдання всієї системи соціальних виплат. А саме: бути максимально близькими до людей, що потребують захисту та підтримки держави. Підтримка у свою чергу має бути доступною та блискавично швидкою.

Мета роботи. Розробити та впровадити новітні технології, які б сприяли цифровізації у соціальній сфері.

Матеріали та методи. Для вирішення поставленої мети були використані методи теоретичного, системного та методологічного аналізу.

Результати та обговорення. Цифрова трансформація послуг в Україні набирає обертів, а це означає, що всі органи соціального забезпечення рано чи пізно мусять переходити на новітній рівень взаємодії і надання соціальних послуг.

Саме фахівці соціальної сфери повинні першими реагувати на дані зміни в суспільстві. Соціальні працівники як фахівці різних соціальних служб доповнюють і розвивають багатопланову діяльність закладів освіти, охорони здоров'я, культури, спорту, громадських організацій, взаємодіють з ними, виконуючи інтеграційну функцію у взаємозв'язку державно-громадських структур з сім'єю, особистістю.

Працівникам соціального захисту доводиться працювати з найрізноманітнішими категоріями населення: дітьми, інвалідами, людьми похилого віку, що вимагає від них професійної підготовки високого рівня, адже потрібно надавати консультації з різноманітних правових питань.

Суттєву допомогу при цьому можуть надати сучасні інформаційні технології. Соціальні технології – це єдиний тип технологічного процесу, що значною мірою ґрунтується на «суб'єкт-суб'єктних» відносинах.

Виділяють два типи соціальних технологій: соціальні програми, що містять певні засоби та способи діяльності; саму діяльність, побудовано відповідно таких програм.

Специфіка управління соціальною роботою залежить від головного призначення соціальних служб – надання допомоги людям для виходу із складної життєвої ситуації.

Управління соціальною роботою обумовлюють такі чинники:

– ідеологія та філософія соціальної роботи, які впливають на місію та цілі соціальних служб;

- цілі соціальної політики і завдання, сформульовані у нормативноправових документах органів державної влади і місцевого самоврядування;

- особливості статусу, форм власності соціальних служб, їх спеціалізацій і взаємозв'язків між ними;

- функції і професійні ролі соціальних працівників; особливості взаємодії між соціальними працівниками та соціальною службою;

- становище клієнтів соціальної роботи як адресатів впливу та форми взаємодії між ними і соціальними працівниками.

Визначення і конкретизація цілей соціальних технологій дозволяють виділити серед них, як особливої групи, технології соціальної роботи, які можна розглядати як систему оптимальних способів перетворення, регулювання соціальних відносин і процесів у життєдіяльності людей, орієнтованих на соціальне обслуговування, допомогу і підтримку громадян, які перебувають у складній життєвій ситуації.

Враховуючи вище зазначене слід зауважити, що розвиток соціальних мереж, створення персоналізованих помічників, чат-ботів і алгоритмів, що допомагають одержувачам допомоги знайти необхідну інформацію швидко та у повному обсязі, є сьогодні дуже перспективним напрямком роботи.

КЗ «Центр здійснення соціальних виплат «ДОР» за підтримки департаменту соціального захисту населення Дніпропетровської ОДА розробив перший чат-бот «СоцДопомога» для мешканців Дніпропетровщини, скористатися яким можна за посиланням: https://t.me/SocialDnipro_bot.

Скориставшись цим чат-ботом користувач може знайти інформаційну підтримку за наступними напрямками:

- ВПО-SOS (термінова допомога для внутрішньо переміщених осіб);
- ВПО (Допомога внутрішньо переміщеним особам з питань законодавства та нарахування виплат);
- протезування;
- виплата до 5 травня;

- виконання рішень суду;
- житлові субсидії;
- контакти;
- зв'язатись з КЗ.

Переходячи у діалоговому вікні, користувач соціального чат-боту «СоцДопомога» може знайти актуальну інформацію за вибраним направленням. Оскільки перший соціальний чат-бот є комунікаційним і забезпечує спілкування структурних підрозділів соціальної сфери та отримувачів допомог. Він відповідає на найпопулярніші питання, що виникають під час звернень до органів соціального захисту, пропонує зворотній дзвінок та зв'язок з соціальним менеджером. По суті соціальний чат-бот є двостороннім каналом зв'язку.

Основними плюсами цього чат-боту є:

1. Якісна взаємодія (користувач отримує тільки ту інформацію, на яку в нього був запит).
2. Забезпечує зворотній зв'язок.
3. Надає інформацію в форматі 24/7.

Висновки. Підводячи підсумок зазначимо, що чат-бот «СоцДопомога» є інформаційним каналом, себто сучасним засобом передачі інформації. При цьому він лише полегшує та оптимізує обмін інформацією, яка необхідна користувачу для звернень до органів соціального захисту. Залишаючи місце для традиційним методам звернень до органів соціального захисту.

Метою управління в сфері соціального обслуговування залишається успішна робота організації з обслуговування громадян.

Фахівці соціальної сфери розробляють програми, спираючись на досвід своєї роботи. Покращення роботи органів соціального захисту можливий за рахунок використання сили інформації.

Потенціал комп'ютерних інформаційних систем і систем розробки програм, полягає в тому, що вони стають інструментом, за допомогою якого користувачі, а у випадку соціального захисту отримувачі допомог, можуть швидко отримати інформацію.

Соціальні мережі, персоналізовані помічники, чат-боти і алгоритми стають основним механізмом взаємодії працівників соціальної сфери з громадянами, яким необхідна підтримка держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Горовий В. Соціальні інформаційні комунікації, їх наповнення і ресурс / В. Горовий; наук. ред. Л. А. Дубровіна ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. К., 2010. 360 с.

2. Національні інформаційні ресурси як інтегративний чинник вітчизняного соціокультурного середовища : монографія / О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик та ін.; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. К., 2014. 296 с.

3. Теорії і методи соціальної роботи: підручник для студентів вищих навчальних закладів / за ред. Т. В. Семигіної, І. І. Миговича. К.: Академвидав, 2005. 328 с.

4. Шахрай В. М. Технології соціальної роботи: Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 464 с.

Посилання на збірку тез X Міжнародна науково-практична конференція «EURASIAN SCIENTIFIC DISCUSSIONS», 23-25.10.2022 Барселона, Іспанія: <https://sci-conf.com.ua/x-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-eurasian-scientific-discussions-23-25-10-2022-barselona-ispaniya-arhiv/>

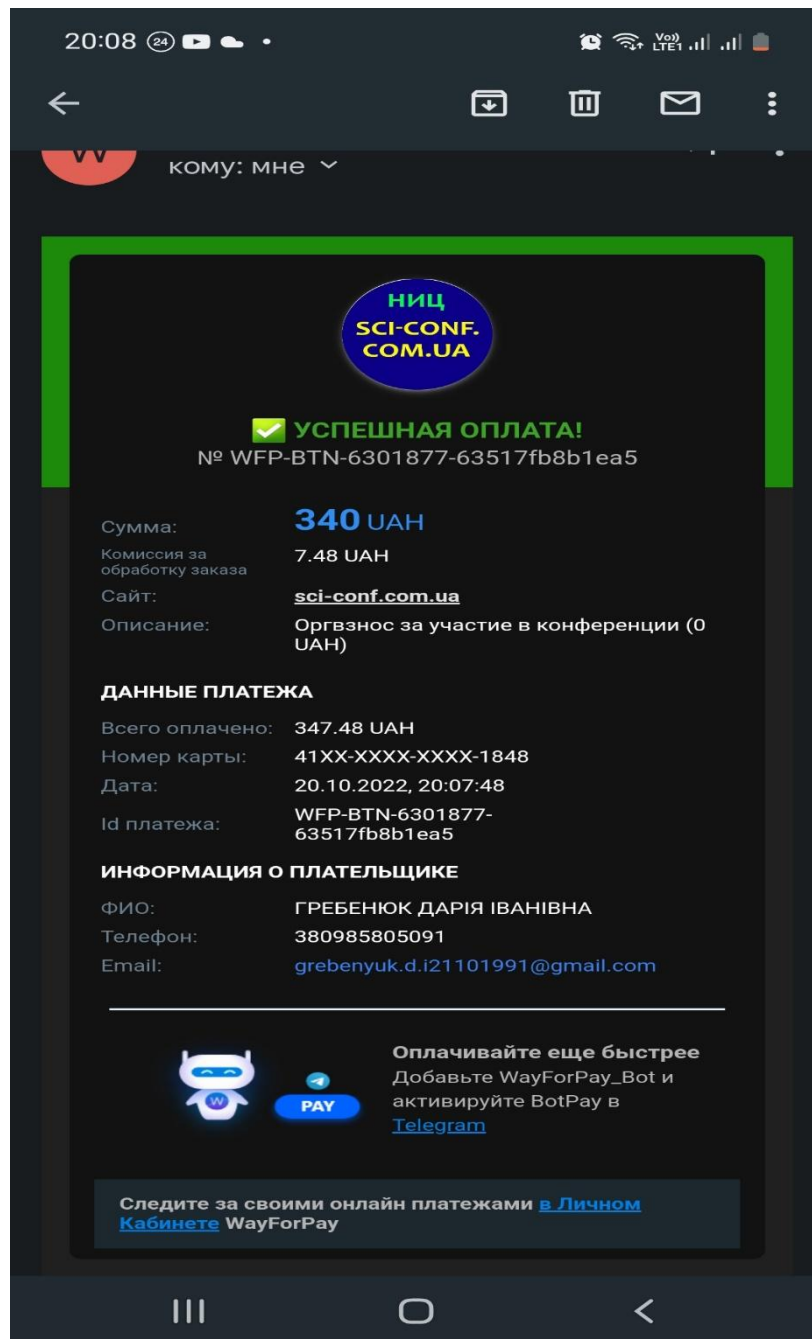

Рис.А.1. Інформація про оплату участі в конференції